

ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับ “อัตชาติพันธุ์วรรณนา” The Fundamental Understanding of Autoethnography

อนิรุทธิ์ สมเสาร์¹

Anirutt Somsao

Received: April 11, 2025/ Revised: June 11, 2025/ Accepted: June 24, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความหมาย พัฒนาการและลักษณะสำคัญของระเบียบวิธีวิจัยอัตชาติพันธุ์วรรณนา (Autoethnography) ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการสะท้อนประสบการณ์ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมผ่านมุมมองเชิงปัจเจกของผู้วิจัย บทความนี้ได้นำเสนอประวัติเส้นทางของแนวคิดอัตชาติพันธุ์วรรณนา ตั้งแต่การปรากฏขึ้นของคำในปี ค.ศ. 1975 ไปจนถึงการพัฒนาแนวทางโดย David Hayano (1979) และนักวิชาการรุ่นต่อมา เช่น Carolyn Ellis & Arthur Bochner (2000) การศึกษาแสดงให้เห็นว่าอัตชาติพันธุ์วรรณนาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้สามารถวิเคราะห์ตนเอง (self-analysis) ผ่านการเล่าเรื่อง (narrative inquiry) และการสะท้อนคิด (self-reflection) อันนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม

อย่างไรก็ตามแนวทางนี้ยังคงเผชิญกับข้อถกเถียงเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือ (validity) อคติ (bias) และการวางนัยทั่วไป (generalization) เนื่องจากเป็นการศึกษาที่มีมิติของอัตวิสัยสูง บทความนี้ได้วิเคราะห์ข้อดีและข้อจำกัดของอัตชาติพันธุ์วรรณนา พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางเพื่อพัฒนารอบการวิจัยที่เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ การบูรณาการแนวคิดทางวิชาการและการขยายการใช้ระเบียบวิธีนี้ในศาสตร์อื่น

คำสำคัญ: อัตชาติพันธุ์วรรณนา การสะท้อนตนเอง การเล่าเรื่อง การวิจัยเชิงคุณภาพ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (PhD Student, Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Khon Kaen University), Email: anirutt_somsao@kkumail.com

Abstract

This article presents the definition, development, and key characteristics of autoethnography, a qualitative research methodology that emphasizes the researcher's self-reflection within cultural and social contexts. The article traces the historical evolution of autoethnography, from its initial use by Karl Heider (1975) to its conceptual refinement by David Hayano (1979) and later advancements by scholars such as Carolyn Ellis and Arthur Bochner (2000). The article highlights how autoethnography is a crucial tool for self-analysis, employing narrative inquiry and introspection to yield deep insights into the dynamic interplay between individual experience and broader social structures.

However, this approach remains contested within academic discourse, particularly in relation to concerns about validity, bias, and generalizability, due to its inherently subjective nature. This article critically examines both the strength and limitations of the method and proposes methodological refinements to enhance its academic rigor. The discussion emphasizes strategies for ensuring validity, incorporating theoretical frameworks, and broadening the application of autoethnography across multiple disciplines.

Keywords: Autoethnography, Self-Reflection, Narrative Inquiry, Qualitative Research

บทนำ

บทความนี้มาจากประสบการณ์ของผู้เขียนในระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ของตนเอง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนา (Autoethnographic Method) ซึ่งเป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้เข้าไปคลุกคลีและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรมและชีวิตของผู้คนอย่างลึกซึ้ง ผ่านมุมมองของตนเองจากการมีส่วนร่วมและการสังเกตการณ์อย่างละเอียด (Atkinson, 1997) อย่างไรก็ตามในระหว่างการศึกษาและทบทวนวรรณกรรม ผู้เขียนพบว่าระเบียบวิธีวิจัยอัตชาติพันธุ์วรรณนายังคงเป็นแนวทางที่มีความซับซ้อนและคลุมเครือ โดยแนวคิดทฤษฎีและกรอบวิธีวิจัยแตกต่างกันไปตามมุมมองของนักวิชาการแต่ละท่าน (Creswell, 2007) ส่งผลให้ผู้เริ่มต้นศึกษาอาจเกิดความรู้สึกสับสนและไม่แน่ใจว่าควรเริ่มต้นจากจุดใด

จากการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมผู้เขียนพบว่าแหล่งข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยนี้อยู่ในภาษาต่างประเทศ ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับผู้ที่มีข้อจำกัดด้านภาษา ทำให้การทำความเข้าใจแนวคิดเชิงลึกเป็นเรื่องที่ท้าทาย อีกทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องในบริบทของสังคมไทยยังมีอยู่อย่างจำกัด ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการถ่ายทอดข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับอัตชาติพันธุ์วรรณนาเป็นภาษาไทย เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงและเข้าใจแนวคิดของระเบียบวิธีนี้ได้ง่ายขึ้น แม้ว่าบทความนี้อาจไม่สามารถครอบคลุมทุกแง่มุมของระเบียบวิธีดังกล่าวได้ทั้งหมด แต่ก็คาดหวังว่าจะช่วยให้ผู้อ่านมีความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นและเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในแวดวงวิชาการไทย

อีกประเด็นที่ควรกล่าวถึงคือ อัตชาติพันธุ์วรรณนายังคงเป็นระเบียบวิธีที่ค่อนข้างใหม่ในสังคมวิชาการไทยและยังไม่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย ในบางกรณีอาจถูกตั้งคำถามถึงความเป็นวิชาการ หรือแม้กระทั่งถูกมองด้วยความเคลือบแคลงสงสัย ความไม่คุ้นเคยและการขาดความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบวิธีนี้อาจก่อให้เกิดช่องว่างทางวิชาการ หากต้องการให้ระเบียบวิธีวิจัยนี้ได้รับการยอมรับและพัฒนาไปในอนาคต จำเป็นต้องมีการสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแวดวงวิชาการไทย

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงได้รวบรวมและเรียบเรียงสาระสำคัญเกี่ยวกับอัตชาติพันธุ์วรรณนา จากทั้งการศึกษาทางวิชาการและประสบการณ์ตรงในการทำวิทยานิพนธ์ เพื่อนำเสนอแก่ผู้ที่สนใจ ทั้งนี้เพื่อให้องค์ความรู้ดังกล่าวมิได้เป็นเพียงประโยชน์เฉพาะแก่ผู้เขียน

เท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และช่วยกระตุ้นให้เกิดการขยายองค์ความรู้ด้านอัตชาติพันธุ์วรรณนาในสังคมวิชาการไทยต่อไปในอนาคต

ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับอัตชาติพันธุ์วรรณนา

ในปัจจุบันการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยฐานระเบียบวิธีวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnography) กำลังได้รับความนิยมมากขึ้นและได้รับการอภิปรายในเชิงทฤษฎีอย่างกว้างขวาง (Ellis, Adams & Bochner, 2011; Chang, 2008) อีกทั้งยังมีการนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้อย่างจริงจังในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะในสาขาสังคมศาสตร์ มานุษยวิทยาและทางการศึกษา (Jerling, 2024) อย่างไรก็ตามในสังคมวิทยาตะวันตกได้เกิดการถกเถียงกันอย่างจริงจังเกี่ยวกับศักยภาพทางความรู้ของแนวคิดและการปฏิบัติงานด้วยระเบียบวิธีวิจัยแนวใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นแขนงหนึ่งของชาติพันธุ์วรรณนาวิธีที่เรียกว่า “อัตชาติพันธุ์วรรณนา” (Autoethnography) (Ellis & Bochner, 1994) ด้วยความสดใหม่ของแนวทางวิจัยรูปแบบนี้ จึงเกิดคำถามสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะหลักของการวิจัยเชิงคุณภาพประเภทดังกล่าว

Autoethnography (อัตชาติพันธุ์วรรณนา) มีรากศัพท์จากภาษากรีก 3 คำ ได้แก่ autos (αὐτός: ตนเอง) ethnos (ἔθνος: กลุ่มผู้คน) และ graphia (γραφία: การเขียน) ดังนั้นเมื่อพิจารณาตามรากศัพท์ดังกล่าว คำว่า “อัตชาติพันธุ์วรรณนา” จึงหมายถึง “การเขียนที่สัมพันธ์กับตนเองและสังคม” (Chang, 2008) แนวทางวิจัยนี้เป็นการแตกแขนงมาจากระเบียบวิธีวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนา โดยมีเป้าหมายหลักคือการศึกษาเชิงลึกผ่านประสบการณ์ส่วนตัวของนักวิจัยในฐานะผู้เล่าเรื่อง (narrator) ซึ่งแตกต่างจากแนวทางดั้งเดิมที่นักวิจัยมีบทบาทเป็นผู้สังเกตการณ์ (observer) เท่านั้น (Ellis & Bochner, 2000) อัตชาติพันธุ์วรรณนาจึงเป็นระเบียบวิธีที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถสะท้อนประสบการณ์ของตนเองที่อยู่ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมผ่าน เรื่องเล่าเชิงบรรยาย (self-narrative) ซึ่งนำไปสู่การค้นพบและทำความเข้าใจวัฒนธรรมของตนเอง (the culture of self) (Ellis, Adams & Bochner, 2011)

แนวทางอัตชาติพันธุ์วรรณนาถือเป็นพัฒนาการสำคัญที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถศึกษาและถ่ายทอดมุมมองของตนเองจากภายในปรากฏการณ์ทางสังคม แทนที่จะเป็นเพียงผู้ศึกษาจากภายนอก (outsider perspective) ในกรณีของการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนาทั่วไป (Jerling, 2024) ปกติแล้วนักชาติพันธุ์วรรณนาต้อง “ฝังตัว” ในกลุ่มชนที่

กำลังศึกษาเพื่อทำความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมของพวกเขา แต่ในอัตชาติพันธุ์วรรณนาผู้วิจัยคือ "ปรากฏการณ์" ที่ถูกศึกษาเองโดยธรรมชาติ เนื่องจากนักวิจัยเป็นทั้งแหล่งข้อมูลและเครื่องมือวิจัย (Ellis, Adams & Bochner, 2011)

Karl Heider (1975) เป็นนักมานุษยวิทยาคนแรกที่ใช้คำว่า "auto-ethnography" ในงานศึกษาชนเผ่าดาเนีย (Dani People) โดยนำเสนอในหัวข้อ "*What do people do? Dani Auto-Ethnography*" อย่างไรก็ตาม การใช้คำว่า "Auto" ในบริบทของ Heider ไม่ได้หมายถึงตัวนักวิจัยเอง แต่เป็นมุมมองที่กลุ่มชนดาเนียมีต่อตนเอง ซึ่งแตกต่างจากความหมายที่ใช้กันในปัจจุบัน (Ellis & Bochner, 2000) ต่อมา Goldschmidt (1977) ได้ใช้แนวทาง *Autoethnography* ในลักษณะของการสะท้อนปฏิกิริยาของผู้ให้ข้อมูล โดยเน้นการสังเกตพฤติกรรมของพวกเขาในแต่ละบริบท เพื่อแสวงหาความหมายและเป้าประสงค์ในชีวิตประจำวัน ขณะเดียวกันก็พยายามรักษาความเป็นสากลขององค์ความรู้ที่ได้รับ (Ellis & Bochner, 2000)

จุดเปลี่ยนสำคัญของแนวคิดนี้เกิดขึ้นเมื่อ David Hayano (1979) นำคำว่า Autoethnography มาใช้เพื่ออธิบายกระบวนการศึกษากลุ่มบุคคลในฐานะ "คนใน" (insider perspective) ซึ่งหมายถึงการที่นักวิจัยมีความเกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนแนวทางจากชาติพันธุ์วรรณนาทั่วไปที่นักวิจัยมักอยู่ในสถานะ "คนนอก" (outsider)

ในช่วงทศวรรษ 1990 เป็นต้นมาเมื่อ Carolyn Ellis² และ Arthur Bochner³ ได้พัฒนา *Autoethnography* ให้เป็นแนวทางที่ได้รับการยอมรับมากขึ้นในวงการวิชาการ

² Carolyn Ellis ศาสตราจารย์กิตติคุณแห่งมหาวิทยาลัยเซาท์ฟลอริดา (University of South Florida) เป็นหนึ่งในผู้บุกเบิกแนวทางอัตชาติพันธุ์วรรณนา (Autoethnography) คนสำคัญ โดยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาอัตชาติพันธุ์วรรณนาแบบเร้าอารมณ์ (Evocative Autoethnography) ซึ่งมุ่งเน้นการใช้อารมณ์และประสบการณ์ส่วนบุคคลเป็นเครื่องมือในการวิจัย งานของ Ellis ส่งผลให้แนวทางนี้ได้รับการยอมรับมากขึ้นในแวดวงวิชาการและถูกนำไปประยุกต์ใช้ในหลากหลายศาสตร์ เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา และมานุษยวิทยา

³ Arthur Bochner เป็นศาสตราจารย์และนักวิจัยในสาขาจิตวิทยาสังคมและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยแห่งฟลอริดา (University of Florida) และยังเป็นผู้นำการศึกษาด้านการสื่อสาร โดยเฉพาะในด้านการเล่าเรื่อง (narrative) และการศึกษาผ่านมุมมองของทฤษฎีทางสังคมและจิตวิทยา Bochner มีชื่อเสียงในการศึกษาเรื่องการสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยเฉพาะการเข้าใจและตีความความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้อื่นในเชิงสังคมและการสื่อสารของมนุษย์

พวกเขาเน้นให้เห็นว่าอัตชาติพันธุ์วรรณนาเป็น “การเล่าเรื่องที่สัมพันธ์กับอารมณ์และตัวตนของผู้วิจัย” (evocative autoethnography) ซึ่งมุ่งเน้นการใช้ประสบการณ์ส่วนตัวมาเป็นเครื่องมือในการเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม (Ellis & Bochner, 2000) นักวิชาการบางส่วนที่ทำงานวิจัยเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนา เช่น Petra Jerling (2024) ยังชี้ให้เห็นว่าแนวทางนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษากลุ่มชายขอบและกลุ่มที่มีเสียงไม่เป็นที่ยอมรับในกระแสหลักของสังคม เช่นเดียวกับที่ผู้เขียนได้ใช้กระบวนการอัตชาติพันธุ์วรรณนาเป็นเครื่องมือเข้าไปสำรวจและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางจิตวิญญาณของตนเองที่เกิดขึ้นระหว่างเส้นทางการเรียนปริญญาเอก

ตามที่กล่าวไปข้างต้นว่า “อัตชาติพันธุ์วรรณนา” คือการปฏิบัติการวิจัยรูปแบบหนึ่งที่แตกแขนงมาจากระเบียบวิธีวิจัยเชิง “ชาติพันธุ์วรรณนา” ดังนั้นคุณลักษณะทั่วไปหรือคุณลักษณะพื้นฐานเบื้องต้นทั้งหมดจึงได้รับการสืบทอดมาจากวิธีการดั้งเดิมเกือบทั้งหมด เพียงแต่ได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการบางประการและสร้างความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของตนเองขึ้นมา ผ่านการสะท้อนความเป็น “อัตวิสัย” (Subjectivity) ซึ่งหมายถึงเดิมที “ชาติพันธุ์วรรณนา” มุ่งเน้นการศึกษาทำความเข้าใจในวัฒนธรรมของกลุ่มชนหรือชาติพันธุ์หนึ่ง แต่ในกรณีของ “อัตชาติพันธุ์วรรณนา” ยังคงรักษาแก่นแท้ในส่วนนี้ไว้ในฐานะองค์ประกอบสำคัญของตัวตน แต่ในขณะเดียวกัน ก็ได้เพิ่ม “ตัวนักวิจัย” เข้าไปในฐานะผู้เป็นเจ้าของและเป็นผู้ถือครองประสบการณ์ ความรู้สึก และความคิดส่วนตัว ซึ่งในส่วนนี้ทำหน้าที่เชื่อมโยงนักวิจัยเข้ากับบริบททางวัฒนธรรมที่แต่เดิมได้ถูกกำหนดให้เป็น “ผู้สังเกตการณ์” โดยตัดทิ้งประสบการณ์ส่วนตัวออกจากการศึกษา (Ellis & Bochner, 1994) ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการพยายามเข้าไปเติมเต็มช่องว่างที่ขาดหายไปผ่านการสำรวจภายในตัวนักวิจัยเพื่อเข้าใจความเป็นจริงผ่านทั้งบริบทภายนอกและภายใน กล่าวคือนักวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนาจะกลายเป็นผู้พินิจวิเคราะห์ตนเองใคร่ครวญอย่างลึกซึ้งผ่านเลนส์ชาติพันธุ์วรรณนาในมิติต่าง ๆ ที่ลุ่มลึกมากขึ้น เพื่อมุ่งเน้นไปที่มิติทางสังคมและวัฒนธรรมเฉพาะจากประสบการณ์ส่วนบุคคล (Ellis, Adams & Bochner, 2011)

แม้จะมีความแตกต่างกันในแง่ของ “สิ่งที่ถูกศึกษา” แต่การวิจัยเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนายังคงมุ่งมั่นที่จะนำเสนอความเป็นจริงอย่างละเอียดรอบด้าน โดยมุ่งเน้นไปที่การศึกษาผ่านโลกภายในของนักวิจัยที่เต็มไปด้วยการใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง เรื่องราวต่าง ๆ

ในชีวิตของนักวิจัยจะได้รับการสำรวจในทุกมิติของอัตวิสัยด้วยเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ ดั้งเดิม (Rogozin, 2015) เช่น

1) การจดบันทึกภาคสนาม (field notes) แม้จะดูเหมือนเป็นเครื่องมือพื้นฐานในงานวิจัยเชิงคุณภาพ แต่ในที่นี้หมายถึงการเขียนบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของตนเอง โดยอาจครอบคลุมเหตุการณ์หรือประสบการณ์ในอดีตช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งถูกจัดเรียงตามลำดับเวลาและความสำคัญในชีวิต ที่อย่างไรก็ตามครั้งนักวิจัยอาจเลือกใช้กระบวนการที่เรียกว่า “ปิดเป็นเวลาเหตุการณ์” เพื่อสลับลำดับเหตุการณ์ในการเล่าเรื่องทั้งเพื่อปกปิดข้อมูลอ่อนไหว หรือเพื่อลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นต่อตัวผู้วิจัยและบุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องเล่า กระบวนการนี้ไม่ได้เป็นเพียงการจัดวางเรื่องเล่าในเชิงศิลปะเท่านั้น แต่ยังเป็นกลยุทธ์ในการจัดการกับพลังของความทรงจำ อารมณ์ และพลวัตของอำนาจที่แทรกซึมอยู่ในการเล่าเรื่องส่วนตัว โดยจากประสบการณ์ของผู้เขียนเอง การจดบันทึกภาคสนามอย่างซื่อสัตย์ในช่วงเวลาหนึ่ง แล้วนำมาคัดเลือก เรียบเรียงและจัดวางใหม่ในเวลาต่อมา กลับกลายเป็นกระบวนการสำคัญในการลดทอนความรุนแรงของบางเหตุการณ์ โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่ยังคงสร้างบาดแผลหรือความเปราะบางต่อจิตใจผู้เขียน นอกจากนี้ การเรียบเรียงใหม่ยังเป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้วิจัยสามารถมองย้อนกลับไปยังอดีตผ่านสายตาของปัจจุบัน ที่เต็มไปด้วยประสบการณ์ ความเข้าใจ และระยะห่างที่เหมาะสมต่อการใคร่ครวญ ผู้เขียนเห็นด้วยกับ Ellis & Bochner (1994) ที่เสนอว่าการเขียนบันทึกย้อนเวลาเช่นนี้เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถนิยามพิเคราะห์ชีวิตตนเองจากจุดยืนใหม่ที่เปลี่ยนไป อย่างไรก็ตามผู้เขียนมองว่ากระบวนการนี้ไม่ได้มีคุณค่าเพียงเชิงวิเคราะห์หรือสะท้อนตนเองเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งการ “ต่อรอง” กับอดีตของตนเองในแบบที่ผู้วิจัยสามารถรักษาเกียรติของตนเองและผู้อื่นไปพร้อมกับการเล่าเรื่องอย่างซื่อตรง

2) การสัมภาษณ์ตนเอง (Self-interview) การสัมภาษณ์ตนเองอาจดูเหมือนเป็นเรื่องแปลกประหลาดสำหรับการเก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัย แต่กระบวนการนี้มีเป้าหมายเพื่อเข้าถึงความจริงภายในตัวนักวิจัย อาจทำได้ผ่านการเขียนเล่าเรื่องราวในลักษณะของอัตชีวประวัติ นวนิยาย หรือการบันทึกเสียงของตนเอง แต่ไม่ว่าในกรณีใด ๆ การดำเนินงานจะค่อย ๆ ทำให้ภาพแห่งอดีตปรากฏขึ้น หน้าที่ของผู้วิจัยคือการระลึกลักษณะความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นในอดีต (emotional recall) (Chang, 2008) กล่าวคือการระลึกถึงอารมณ์ความรู้สึกจะเชื่อมโยงผู้วิจัยกลับไปสู่พื้นที่ทางปรากฏการณ์หรือประสบการณ์ที่เคยเกิดขึ้น จากประสบการณ์ของผู้เขียนพบว่ากระบวนการนี้อาจทำให้ผู้วิจัยเกิด “สภาวะ

ติดขัด” ซึ่งผู้วิจัยอาจตกอยู่ในห้วงภวังค์ของอารมณ์ที่มีทั้งความเศร้า ความเจ็บป่วยหรือความทุกข์ ทำให้ไม่สามารถนำตัวเองออกมาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เชื่อมโยงกับบริบททางวัฒนธรรมภายนอกได้อย่างเที่ยงตรง จึงจำเป็นต้องมีมาตรการรับมือ เช่น การพักวางจิตใจหลังจากกระบวนการระลึกถึงความทรงจำ เพื่อให้สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้สิ่งสำคัญที่ไม่อาจละเลยในการวิจัยเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณาคือ 3) “การสังเกตตนเองอย่างใคร่ครวญ” (Contemplative self-observation) ซึ่งเป็นการนำคำจากวิธีการดั้งเดิมของการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมมาปรับใช้ โดยนักชาติพันธุ์วรรณนาต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์ในพื้นที่วิจัยหรือบริบททางวัฒนธรรมที่ตนศึกษา ในขณะที่อัตชาติพันธุ์วรรณนา ผู้วิจัยได้กลายเป็นพื้นที่สำหรับการศึกษา จึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการสังเกตตนเองแทน นักวิจัยจึงต้องดำดิ่งสู่โลกภายในตนเองอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อมีส่วนร่วมกับประสบการณ์ส่วนตัวอีกครั้ง (Orbinati, 2015; Jerling, 2024) ซึ่งผู้เขียนเรียกลักษณะสภาวะร่วมนี้ว่า “ทวิเอกภาพ” (Binity) อันหมายถึง “หนึ่งบุคคล สองสถานะ ร่วมหนึ่งสภาวะ” หมายความว่า หนึ่งบุคคลทำหน้าที่และมีสถานภาพแยกส่วนชัดเจนระหว่างความเป็นผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย แต่มีตัวตนทางจิตวิญญาณ สภาวะภายใน ปรากฏการณ์และประสบการณ์ร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวอย่างสมบูรณ์ไม่แยกจากกัน เป็นความแตกต่างและขัดแย้งอย่างชัดเจนกับระเบียบวิธีวิจัยแบบดั้งเดิมที่ยึดถือทัศนคติปฏิฐานนิยม (Positivism)

ในการศึกษาเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณานี้ นักวิจัยในฐานะที่เป็นสิ่งที่กำลังถูกศึกษาอยู่นั้นจะมีความน่าสนใจเป็นพิเศษในส่วนของสิ่งที่เรียกว่า “ประสบการณ์เฉพาะปัจเจก” (Personal experience) ซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้เห็นถึงกระบวนการสะท้อนคิด “โลกแห่งชีวิต” (World of Life) หรือ “ฉากทัศน์แห่งชีวิต” เฉพาะส่วนของตัวเอง ในฐานะ “บุรุษที่หนึ่ง” ซึ่งส่วนนี้เองที่ทำให้งานอัตชาติพันธุ์วรรณนามีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับระเบียบวิธีวิจัยในรูปแบบดั้งเดิมที่มีมา Alfred Schutz (1899 – 1959) ได้อธิบายว่าสิ่งที่ทำให้โลกที่มีความเป็นอัตวิสัยหรือมีความเป็นส่วนตัวเฉพาะของตัวนักวิจัยมีความน่าสนใจ ด้วยเหตุว่าเป็นสิ่งที่เขาใช้เพื่อร่วมปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในการสร้างโลกแวดล้อมตนเองให้เป็นสิ่งที่สามารถเข้าใจได้อย่างเป็นปกติ ในกระบวนการเช่นนี้เสมือนดังการถกทอประสบการณ์และอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดเฉพาะของตนเองเข้ากับสิ่งภายนอกต่าง ๆ ในโลกที่อยู่รายรอบตนเอง กระบวนการประสบการณ์หรือสภาวะทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะอยู่ภายใน ไม่สามารถ

มองเห็นได้โดยผู้อื่น ฉะนั้นเพื่อสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจต่อสิ่งนั้นจึงจำเป็นต้องแสดงมันออกมาในรูปแบบของ “ภาษา” ที่ใช้สื่อสารกันภายในชีวิตประจำวันของมนุษย์ปุขชน (Rogozin, 2015)

เป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปว่าในกระแสหลักทางการศึกษาวิจัยในปัจจุบันเป็นไปในทิศทางเชิงปริมาณที่มุ่งเน้นความรู้ที่มีลักษณะความเป็นภววิสัย (Objectivity) และความสามารถในการสร้างนัยทั่วไป (Generalization) ได้อย่างชัดเจนจากผลการศึกษาวิจัยมีความน่าเชื่อถือ สามารถพิสูจน์ได้ด้วยระเบียบวิธีที่เป็นเหตุเป็นผลในทุกขั้นตอนและตรวจสอบได้ด้วยตัวเลขทางคณิตศาสตร์ ซึ่งในการดำเนินงานเช่นนี้นักวิจัยจะถูกตัดขาดและกีดกันออกจากการสนามการศึกษาวิจัย ลดทอนสถานะความเป็น “ปัจเจกบุคคล” ให้เหลือเป็นเพียงผู้ทำศึกษาและผู้ใช้เครื่องมือวิจัยเพื่อเข้าถึงผลลัพธ์เท่านั้น ซึ่งนั่นดูจะสวนทางกับวิถีทางของการศึกษาวิจัยเชิงสังคมวิทยาหรือเชิงมานุษยวิทยา ที่ต้องศึกษาความเป็นบางสิ่งบางอย่างของผู้คนในบริบททางวัฒนธรรมหรือสังคม (Kachanov, 2000) แต่ต้องถูกกำหนดให้อยู่ในสถานะที่แยกออกจากประสบการณ์ทางสภาวะอารมณ์ของตนเอง ถูกบังคับให้สะท้อนคิดด้วยกรอบแนวคิดทฤษฎีที่มีลักษณะเป็นแบบแผนชัดเจน การกระทำงานหรือข้อบับบังคับเช่นนี้ทำให้นักวิจัยต้องละความเป็น “ตัวตน” ของตนเองทิ้ง และนั่นอาจทำให้พลาดความละเอียดลึกซึ้งขององค์ความรู้อะไรบ้างอย่างที่มีอยู่บนพื้นที่การวิจัย ฉะนั้น “อัตชาติพันธุ์วรรณนา” จึงกลายเป็นเชือกผูกโยงความแตกต่างที่กล่าวมาเข้าด้วยกัน แม้จะดูเป็นไปได้ในเชิงทัศนะการศึกษาวิจัยแบบดั้งเดิม แต่การสะท้อนคิดและการสนทนาพากับตนเองเป็นส่วนช่วยให้ผู้วิจัยได้มองเห็นความลุ่มลึกอะไรบ้างอย่างจากพื้นที่และหรือสิ่งที่ตนเองกำลังศึกษาอยู่ (Ellis, Adams & Bochner, 2011; Chang, 2005; Orbinati, 2015)

ในการศึกษาเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนานี้สิ่งที่เรียกว่า “การสะท้อนคิดตนเอง (self-reflection)” ที่ถูกนำมาใช้ในฐานเครื่องมือ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการตั้งคำถามต่อทัศนคติ แบบแผน หรือโลกทัศน์บางประการของตนเอง ไม่ใช่เครื่องมือใหม่ หากแต่ได้เริ่มศึกษานับแต่ยุคโบราณในศตวรรษที่ 8-2 ก่อนคริสตกาล และถูกนำกลับมาใช้อย่างมีชีวิตชีวอีกครั้งโดย คาร์ล ยาสเปอร์ส (Karl Jaspers, ค.ศ. 1883-1969) ที่เชื่อว่าจิตสำนึกรู้ เริ่มตระหนักถึงความเป็นตัวตน ความคิด การมีอยู่ของตัวตน หรือการสร้างตัวตนให้เป็นวัตถุทางความคิด นั้นเป็นจุดหมายสำคัญที่ทำให้กระบวนการสะท้อนคิดตนเองยังมีบทบาทสำคัญจวบจนกาลปัจจุบัน ขณะที่ เอ็ดมันด์ ฮุสเซอร์ล (E. Husserl, 1859-1938) เจ้าแห่งปรัชญาปรากฏการณ์วิทยาได้แสดงทัศนะไว้ว่าประสบการณ์ทางอารมณ์

ความรู้สึกนึกคิด หรือทางสภาวะจิตใจ มีประสิทธิภาพที่สามารถสะท้อนคิดได้โดยเนื้อแท้ ซึ่งการสะท้อนคิดเช่นนี้ได้รับความเข้าใจมาตั้งแต่ยุคสมัย จอห์น ล็อก (John Locke, 1632-1704) ว่าเป็นการสังเกตที่จิตใจนำไปใช้กับการกระทำของตนและวิธีการที่การกระทำเหล่านั้นแสดงออกมา (Kachanov, 2000; Rogozin, 2015)

แม้ด้วยตัวระเบียบวิธีวิจัยและหลักแนวคิดของอัตชาติพันธุ์วรรณาจะมีความเป็นอัตวิสัยเฉพาะตัว กระนั้นไม่ได้หมายความว่า เป็นศาสตร์ที่แปลกแยกประการใด ยังคงมีความสอดคล้องกับหลักแนวคิดทางสังคมและปรัชญาแขนงอื่น ๆ เช่น กระบวนการวิจัยแบบดั้งเดิมอื่น ๆ ซึ่งในประเด็นดังกล่าว Husserl (อ้างถึงใน Kachanov, 2000) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าด้วยญาณทัศน์อย่างปรัชญาปฏิบัตินิยม (pragmatism) และปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (symbolic interactionism) ได้แสดงให้เห็นว่าชีวิตทางสังคมเป็นผลิตผลที่ถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นในชีวิตประจำวัน ซึ่งนั้นต้องรวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับตนเองด้วยการตระหนักรู้ความเป็นตัวตน (self-consciousness) ทุกสิ่งที่คุณคนหนึ่งกระทำและพูดกับผู้อื่น นั้นหมายถึงเขาได้กระทำและพูดต่อตนเองด้วย ฉะนั้นการตระหนักรู้ความเป็นตัวตนจึงเกิดขึ้นและเป็นไปได้ ด้วยเหตุว่าจิตสำนึกของบุคคลจะมีตัวละครอื่นในจินตนาการ (imaginary others) ที่มองดูผ่านสายตาและใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินตนเอง

ประการต่อมา คือความสอดคล้องกับทฤษฎีวิธีการทางชาติพันธุ์วิทยา (ethnomethodology) ปรัชญาเชิงปรากฏการณ์ศาสตร์ (phenomenology) และสังคมวิทยาที่ใช้แนวทางละคร (dramaturgical sociology) ของ เออร์วิง กอฟแมน (I. Goffman, 1922-1982) ที่ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าแต่ละปัจเจกบุคคลจะสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ของตนเองโดยยึดตามความคาดหวังของผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารทางตรงหรือทางอ้อม หรือความพยายามในการทำให้อีกฝ่ายเข้าใจในแบบที่ตนเองต้องการภายใต้บริบทการสนทนา นี่หมายความว่าผู้อื่นที่อยู่ภายใต้จินตนาการเหล่านี้ (ในกรณีของอัตชาติพันธุ์วรรณา คือ ผู้อ่านในอนาคต) จะกลายเป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดระดับโครงสร้างทางภาษาของงาน การจัดเรียงลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ กระบวนการวิธีการถ่ายทอดเรื่องราว ฯลฯ ซึ่งเป็นความพยายามสื่อสารและเชื่อมโยงความเป็นตัวตนของนักวิจัยเข้ากับความเป็นตัวตนของผู้อ่านที่อยู่ในสถานการณ์หรือสภาวะทางสังคมในลักษณะทำนองเดียวกัน (Kachanov, 2000) นักวิจัยในบริบทหนึ่งจึงกลายเป็น “นักแสดงเรื่อง” ที่เล่าเรื่องของตนเองด้วยภาษาแบบธรรมชาติธรรมชาติ (ภาษาชาวบ้าน) ที่สร้างความชัดเจนทาง

ความหมายของเรื่องเล่าผ่าน “กรอบการอธิบาย” (frames of explanations) ซึ่งเป็นกรอบที่จะเชื่อมโยงความลึกซึ้งทางความหมายบางประการระหว่างผู้วิจัยและผู้อ่านเข้าด้วยกัน ฉะนั้นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมากเพื่อการสร้างกรอบอธิบายที่แม่นยำ เพื่อสร้างความหมายอันเป็นที่คาดหวังว่าจะเชื่อมโยงถึงผู้อื่นได้อย่างลึกซึ้ง คือ การที่ผู้วิจัยต้องสะท้อนคิดใคร่ครวญตนเองอย่างแม่นยำในทุกสภาวะ (Ellis, Adams & Bochner, 2011; Chang, 2005; Crites, 1971; Frank, 1995)

งานเขียนแบบใดจึงจะเรียกว่า “อัตชาติพันธุ์วรรณนา”

ย้อนไปในช่วงปี ค.ศ. 2020 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของผู้เขียนที่มีความต้องการศึกษาวิจัยตนเอง ขณะนั้นผู้เขียนยังไม่สามารถนิยามแนวทางของตนได้อย่างชัดเจนว่าควรจัดอยู่ในกรอบวิธีวิจัยแบบใด เบื้องต้นจึงเลือกใช้คำว่า *self-study* เพื่อสะท้อนการพินิจพิเคราะห์ประสบการณ์ภายในเฉพาะของตนเอง อย่างไรก็ตามเมื่อดำเนินกระบวนการศึกษาไปลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนกลับตระหนักว่าประสบการณ์ของตนเองนั้นไม่ได้เป็นผลลัพธ์จากปัจเจกเพียงลำพัง หากแต่อยู่ภายใต้พลวัตของบริบททางสังคม วัฒนธรรมและสัมพันธ์ภาพกับบุคคลแวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อการก่อรูปของตัวตนและความหมายที่ผู้เขียนสร้างขึ้น

การตระหนักดังกล่าวนำไปสู่การแสวงหาแนวทางทางวิชาการที่สามารถรองรับความซับซ้อนของประสบการณ์นี้ได้ กระทั่งได้ศึกษางานเขียนของ Petra Jerling (2024) ที่ได้เขียนถึงความอาดูรของตนเองในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด ผู้เขียนจึงพบว่าแนวทาง *autoethnography* มีความเหมาะสมที่จะเป็นเครื่องมือศึกษาและทำความเข้าใจประสบการณ์เฉพาะของตนเอง เนื่องจากเป็นวิธีวิจัยที่ผสมผสานการศึกษาดูตนเองเข้ากับการวิเคราะห์บริบททางสังคมและวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ อันสอดคล้องกับลักษณะของประสบการณ์ที่ผู้เขียนกำลังสำรวจ ทั้งนี้ผู้เขียนเลือกใช้คำภาษาไทยว่า “อัตชาติพันธุ์วรรณนา” ตามรูปแบบในงานเขียนของ Raktangam (2022) ซึ่งผู้เขียนเห็นพ้องว่าคำดังกล่าวสามารถสื่อสารความหมายของแนวคิด *autoethnography* ได้อย่างลุ่มลึกและมีมิติทางภาษาไทยที่สอดคล้องกับบริบทการวิจัยของผู้เขียน

อย่างไรก็ตาม ระหว่างการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนา ผู้เขียนพบว่าผลงานวิจัยต่างดำรงอยู่ภายใต้ชื่อเรียกที่หลากหลายและแตกต่างกันไปตามแนวคิดและกรอบวิธีวิทยาของนักวิจัยแต่ละท่าน ตัวอย่างเช่น ชาติพันธุ์

วรรณนาอัตชีวประวัติ (*Ethnographic Autobiography*) เรื่องเล่าส่วนบุคคล (*Personal Narrative*) เรื่องเล่าจากประสบการณ์ส่วนบุคคล (*Personal Experience Narrative*) เรื่องราวของตนเอง (*Self-Story*) เรื่องสั้นเชิงชาติพันธุ์วิทยา (*Ethnographic Short Story*) ชาติพันธุ์วรรณนาเชิงปัจเจกบุคคล (*Personal Ethnography*) การสังเกตตนเอง (*Auto-Observation*) ประสบการณ์ดำเนินชีวิต (*Lived Experience*) ชาติพันธุ์วรรณนาตนเอง (*Self-Ethnography*) เรื่องเล่าเชิงปลุกเร้าอารมณ์ (*Evocative Narrative*) ชาติพันธุ์วิทยาเชิงสะท้อนคิด (*Reflexive Ethnography*) เรื่องเล่าแห่งการสารภาพ (*Confessional Tale*) และกวีนิพนธ์ทางมานุษยวิทยา (*Anthropological Poetics*)

ความหลากหลายของคำเรียกขานเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงรสนิยมทางภาษาหรือการเลือกใช้ถ้อยคำที่แตกต่างกันของนักวิจัยเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงกรอบความคิด ทศนคติ และแนวทางการกำหนดระเบียบวิธีวิจัยที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของการศึกษา วัตถุประสงค์ของงานวิจัย และมุมมองส่วนบุคคลของผู้วิจัยเอง (Rogozin, 2015) ในแวดวงการวิจัยเชิงคุณภาพ การมีความหลากหลายของแนวคิดและระเบียบวิธีถือเป็นเรื่องปกติ เพราะคำว่า *การวิจัยเชิงคุณภาพ* (*Qualitative Research*) เป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมกว้างขวาง (*Umbrella Term*) ซึ่งบรรจุแนวทาง วิธีการ และกลยุทธ์ทางการวิจัยที่แตกต่างกันไว้ภายใน (Silverman, 2000)

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความหลากหลายของชื่อเรียกและแนวทางการวิจัย ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 คำว่า *Autoethnography* ได้ค่อย ๆ กลายเป็นคำที่ได้รับการยอมรับและใช้เป็นมาตรฐานอย่างแพร่หลาย แทนที่คำเรียกอื่น ๆ ที่มีมาก่อนหน้า อันเป็นผลมาจากการขับเคลื่อนทางวิชาการของนักอัตชาติพันธุ์วรรณนาคนสำคัญอย่าง Carolyn Ellis, Arthur P. Bochner และ Deborah Reed-Danahay การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เพียงแต่ทำให้แนวทาง *Autoethnography* เป็นที่รู้จักและยอมรับมากขึ้นในแวดวงวิชาการ แต่ยังช่วยสร้างความเป็นเอกภาพให้กับกระบวนวิธีวิจัยในแนวทางนี้ ช่วยให้สามารถอธิบายและสื่อสารแนวคิดได้อย่างชัดเจนมากขึ้นในระดับสากล

จากมุมมองของผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่า ความหลากหลายของแนวคิดและกรอบระเบียบวิธีที่ปรากฏในช่วงแรกของอัตชาติพันธุ์วรรณนานั้นสามารถจำแนกออกเป็นมิติสำคัญสองประการ ได้แก่

1) มิติด้านวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหลักของงานวิจัย

การกำหนดกรอบแนวทางของอัตชาติพันธุ์วรรณนาสามารถจำแนกตามวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยได้เป็นสองลักษณะสำคัญ ดังต่อไปนี้

1.1 เพื่อการตีแผ่เรื่องราว ซึ่งงานเขียนในลักษณะนี้ให้ความสำคัญกับเรื่องเล่าที่ดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติ ผู้เล่าเน้นการบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นโดยตรงตามข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์หรือประสบการณ์ที่ตนเองประสบมา การนำเสนอเรื่องราวมักมีลักษณะเรียบง่ายและไม่ซับซ้อน เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้โดยตรง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์หรือการตีความที่ซับซ้อน ตัวอย่างแนวทางนี้ได้แก่ เรื่องเล่าส่วนบุคคล (Personal Narrative) เรื่องเล่าจากประสบการณ์ส่วนบุคคล (Personal Experience Narrative) และ เรื่องเล่าแห่งการสารภาพ (Confessional Tale) เป็นต้น

1.2 เพื่อการเล่าเรื่องเชิงวิเคราะห์ ซึ่งในขณะที่งานเขียนเชิงเล่าเรื่องแบบแรกมุ่งเน้นไปที่การถ่ายทอดเหตุการณ์ตามข้อเท็จจริง งานเขียนในแนวนีกลับเน้นไปที่การสะท้อนคิด (Reflexivity) และการวิเคราะห์ความหมายของประสบการณ์ที่เกิดขึ้น โดยผู้วิจัยจะผนวกเอาประสบการณ์ส่วนตัวที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองเข้ากับบริบททางสังคมหรือวัฒนธรรมที่แวดล้อม การวิเคราะห์ดังกล่าวนำไปสู่ข้อค้นพบที่สามารถขยายเป็นแนวคิดหรือทฤษฎีขนาดย่อม (Mini-Theory) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ตัวอย่างของแนวทางนี้ได้แก่ อัตชาติพันธุ์วรรณนาเชิงสะท้อนคิด (Reflexive Autoethnography) ชาติพันธุ์วรรณนาเชิงปัจเจกบุคคล (Personal Ethnography) และ กวีนิพนธ์ทางมานุษยวิทยา (Anthropological Poetics) เป็นต้น

2) มิติด้านการสรุปองค์ความรู้

มิตินี้สะท้อนถึงความแตกต่างระหว่าง “ประสบการณ์ส่วนบุคคลของผู้วิจัย” กับ “บริบททางสังคมและวัฒนธรรม” ที่ถูกนำมาพิจารณาเป็นองค์ประกอบสำคัญของการวิจัย นักวิจัยบางท่านอาจให้ความสำคัญกับประสบการณ์ส่วนบุคคลเป็นหลัก ขณะที่บางท่านอาจเน้นไปที่การวิเคราะห์เชิงสังคมและวัฒนธรรมเป็นหลัก หรือในบางกรณี อาจมีการผสมผสานทั้งสองมิติเข้าด้วยกัน

โดยทั่วไป นักวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีอัตชาติพันธุ์วรรณนามักศึกษาตัวเองเพื่อเป็นหนทางไปสู่การศึกษาและทำความเข้าใจผู้อื่นในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่กว้างขึ้น เป้าหมายหลักของการวิจัยประเภทนี้คือการทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านมุมมองของปัจเจกบุคคล และถ่ายทอดความหมายที่นักวิจัยในฐานะผู้เล่าเรื่องได้

สร้างขึ้นจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของตนเอง ผลลัพธ์ของการวิจัยในลักษณะนี้จึงมักอยู่ในรูปแบบของการผสมผสานระหว่างสองสถานะบุคคลที่สมดุล ซึ่งรวมอยู่ในบุคคลเดียวกัน ได้แก่ 1) ตัวผู้วิจัยในฐานะผู้เล่าเรื่อง (Narrator) ที่ถ่ายทอดเรื่องราวของตนเอง และ 2) ตัวผู้วิจัยในฐานะนักวิเคราะห์ (Analyst) ที่สะท้อนคิดและสร้างความหมายให้กับเรื่องราวนั้น ๆ

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของอัตชาติพันธุ์วรรณนาในบริบทของการวิจัยเชิงคุณภาพ จะเห็นได้ว่าระเบียบวิธีนี้เป็นแนวทางที่เน้นการสร้างองค์ความรู้จากมุมมองของปัจเจกบุคคลและการถ่ายทอดประสบการณ์อย่างลึกซึ้ง แม้ว่ากระบวนการสร้างความรู้หรือแนวทางการศึกษาอาจไม่เป็นไปตามกรอบวิธีวิทยาดั้งเดิมที่เคร่งครัด แต่สิ่งที่ทำให้อัตชาติพันธุ์วรรณนาแตกต่างและมีคุณค่า ก็คือการเปิดพื้นที่ให้กับเสียงของผู้วิจัยในฐานะ “ผู้มีประสบการณ์ตรง” ได้สะท้อนความหมายของปรากฏการณ์ทางสังคมที่ยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วน หรืออาจถูกละเลยจากกรอบการวิจัยแบบดั้งเดิม (Ellis & Bochner, 2000)

ในอีกแง่หนึ่งอัตชาติพันธุ์วรรณนาสามารถมองได้ว่าเป็นการเติมเต็มช่องว่างที่ขาดหายไประหว่าง “พื้นที่การวิจัย” กับ “ตัวนักวิจัย” ซึ่งมักถูกลดบทบาทลงในงานวิจัยเชิงปริมาณหรือการวิจัยแบบดั้งเดิมที่เน้นความเป็นกลาง (Objectivity) และการวิเคราะห์จากภายนอก (Outsider Perspective) อัตชาติพันธุ์วรรณนานำเสนอมุมมองจากภายใน (Insider Perspective) และให้ความสำคัญกับเสียงของผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรง ซึ่งช่วยให้การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมมีมิติที่สมบูรณ์และลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ดังนั้น อัตชาติพันธุ์วรรณนาไม่ใช่เพียงแค่แนวทางการวิจัยที่มุ่งเน้นเรื่องเล่าส่วนบุคคล แต่เป็นระเบียบวิธีที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งยังช่วยขยายขอบเขตของการวิจัยเชิงคุณภาพให้สามารถศึกษาและทำความเข้าใจประสบการณ์ของมนุษย์ได้ในมิติที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

ปัจจุบันงานวิจัยเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนาได้พัฒนารูปแบบที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าขึ้นอยู่กับการแสวงหาความหมายและวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย ทั้งนี้แนวทางหนึ่งที่มีความโดดเด่นและได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย คือ แนวทางการวิจัยเชิงการบำบัด (therapeutic) หมายความว่า งานวิจัยไม่ใช่เพียงการศึกษาวิจัย แต่เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการเยียวยาทั้งตัวผู้วิจัยเองและส่งต่อประสบการณ์ของตนเองให้ผู้อ่าน (Orbinati, 2015) การตั้งคำถามวิจัยในลักษณะเช่นนี้ผู้วิจัยมักจะนำเสนอประสบการณ์

ความเจ็บปวดหรือสภาวะทางจิตวิญญาณของตนเองออกมา ผ่านการบรรยายอย่างเรียบง่าย ธรรมดาและเป็นธรรมชาติ โดยนำเสนอช่วงเวลาของประสบการณ์ที่ต้องพบเจอและรู้สึก นั้นหมายความว่าผู้วิจัยต้องเปิดเผยเรื่องราวความอ่อนไหวที่ผ่านมาของตนเองทั้งทางด้านอารมณ์ ความเจ็บป่วย ความอ่อนแอ ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสภาพแวดล้อมตนเอง จวบจนผลสรุปของการเยียวยาและเติบโตของตนเอง ในกรณีเช่นนี้นักวิจัยจะทำหน้าที่ “ผู้เชื่อมโยง” โดยการใช้เรื่องเล่าของตนเองกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วมทางความรู้สึก เพื่อให้ผู้อ่านเกิดการพิจารณาใคร่ครวญสภาวะของตนเอง สำรวจความเป็นตัวตนของตนเอง

การที่หน้าที่หลักอย่างหนึ่งของงานอัตชาติพันธุ์วรรณาคือการเชื่อมโยงไปถึงผู้อ่าน นั้นทำให้เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ระเบียบวิธีวิจัยไม่เป็นไปตามหลักการงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณแบบดั้งเดิม เพราะระเบียบวิธีวิจัยทั้งสองนำไปสู่ข้อสรุปที่ชัดเจนผ่านการสร้างข้อสรุปจากกระบวนการศึกษาที่ผ่านมาทั้งหมด ในขณะที่อัตชาติพันธุ์วรรณนาเป็น “การเดินทางภายในเหตุการณ์” ของปัจเจก เรื่องราวที่นำไปสู่ข้อสรุปจึงเป็นอัตวิสัย เป็นข้อสรุปส่วนตัวเฉพาะของตัวนักวิจัยเอง ฉะนั้นเรื่องราวของนักวิจัยที่ถูกถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่าผ่านงานวิจัยจึงมักไม่หยุดนิ่ง หากแต่ถูกส่งต่อไปอย่างผู้อ่านอย่างต่อเนื่อง เรื่องเล่าจะถูกบอกต่อกว่าซ้ำมากกว่าที่จะถูกวิเคราะห์และเกิดเป็นทฤษฎี ยิ่งไปกว่านั้นเรื่องเล่าของผู้วิจัยจะเปรียบเสมือน “บัตรเชิญ” ที่เชื้อเชิญให้ผู้อ่านเข้ามาร่วมพูดคุยและเป็นผู้ร่วมพื้นที่ทางประสบการณ์ของผู้วิจัยที่เต็มไปด้วยมวลอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ในพื้นที่นี้เองจะเกิดการเชื่อมโยงทางประสบการณ์ระหว่างบุคคล กล่าวคือผู้อ่านจะดึงเอาประสบการณ์หรืออารมณ์ของผู้วิจัยเข้าสู่ประสบการณ์ของตนเอง ลักษณะการเกิดความรู้สึกร่วมทางสภาวะอารมณ์เช่นนี้นับเป็นรูปแบบแขนงหนึ่งของแนวทางอัตชาติพันธุ์วรรณนาที่มักถูกเรียกว่า *เรื่องเล่าปลุกเร้าอารมณ์ (evocative narrative)* หมายถึง การที่ตัวเนื้องานกระตุ้นการตอบสนองทางอารมณ์ของผู้อ่าน ซึ่งนำไปสู่การเข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกันและมักเกิดผลดีในทางบำบัด ในกรณีที่ประสบการณ์หรือสภาวะระหว่างผู้วิจัยและผู้อ่านสอดคล้องกัน ตัวอย่างเช่น การถ่ายทอดประสบการณ์เรื่องเล่าเกี่ยวกับผู้ประสบโรคชนิดหนึ่ง (โดยเฉพาะโรคทางจิตใจ) และผู้เล่าสามารถเอาชนะโรคดังกล่าวนี้ได้ งานลักษณะนี้มักมีจุดมุ่งหมายเพื่อบรรเทาเยียวยาการถูกตีตราของกลุ่มของตนเอง (ที่ป่วย) ที่มักกลายเป็นบุคคลชายขอบในสังคม ซึ่งมักเน้นในส่วนของการบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตการใช้ชีวิต

ของตนเองมากกว่าการทำความเข้าใจ (Jackson, 1995) อาจกล่าวได้ว่าเป็นงานอัตชาติพันธุ์วรรณนาที่เน้นความเป็นมนุษย์อย่างเป็นธรรมชาติ

แม้ว่างานอัตชาติพันธุ์วรรณนาโดยเฉพาะประเภทที่กระตุ้นอารมณ์ร่วม จะทำให้ขอบเขตระหว่างงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และงานวรรณกรรมถูกเขย่าจนไม่ชัดเจน และเกิดเป็นข้อถกเถียงทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง (ซึ่งตามความเห็นของผู้เขียนยังไม่มีทางที่จะยุติลงได้ในเร็ววัน) แต่ก็ยังสามารถเห็นข้อแบ่งแยกบางประการที่ช่วยจำแนกความแตกต่างระหว่างงานวิจัยและงานวรรณกรรมได้ชัดเจนขึ้น นั่นคือผลงานเขียนเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนาจะนำเสนอเรื่องราวและข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ของนักวิจัยเอง โดยไม่บิดเบือนหรือประดิษฐ์เนื้อหาจนผิดไปจากความจริง แม้ว่าจะใช้ศิลปะทางภาษาในการเรียบเรียงพรรณนา แต่ก็เพื่อเสริมสร้างความสวยงามและความชัดเจนในเรื่องเล่าเท่านั้น อย่างไรก็ตามผู้เขียนเองก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าภาษาที่ถูกเลือกใช้ในกระบวนการเล่าเรื่องนั้นมีพลังในตนเอง การเล่าเรื่องไม่เคยเป็นเพียงกระบวนการทางศิลปะที่ปราศจากบริบททางอำนาจ แต่เป็นการสร้างความจริงในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเลือกที่จะเล่าอะไร ไม่เล่าอะไร และจะเล่าภายใต้กรอบคิดแบบใด ดังที่ Mukdawijitra (2005) ได้ชี้ให้เห็นว่าเรื่องเล่าและวัฒนธรรมไม่ได้ดำรงอยู่โดยลำพัง หากแต่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางสังคม การเมืองและอุดมการณ์ การใช้ศิลปะทางภาษาในเรื่องเล่าจึงมิได้เป็นเพียงเครื่องมือในการสร้างอารมณ์หรือความงาม แต่ยังมีบทบาทในการผลิตซ้ำหรือทำลายระเบียบความรู้แบบด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม เส้นแบ่งระหว่างความเป็นงานเขียนเชิงวรรณกรรมและงานศึกษาวิจัยทางสังคมฯ ของอัตชาติพันธุ์วรรณนาได้ถูกทำให้บางลงมากยิ่งขึ้นในแนวคิดอัตชาติพันธุ์วรรณนาแบบยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern autoethnography) ที่เสนอว่าแนวคิดทฤษฎีที่มีความเป็นเหตุเป็นผลอย่างเป็นระบบไม่สามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงความจริง ความซับซ้อนและความหมายแท้จริงของเรื่องราวได้ หากแต่ต้องใช้การแสวงหาความหมายผ่านการตีความเชิงกวีศิลป์ การเชื่อมโยงแบบอุปมาอุปไมย การเปรียบเทียบหรือกระทั่งการอ่านและตีความในทันทีอย่างฉับพลัน เป็นต้น ซึ่งหลักแนวคิดเช่นนี้ไม่ได้เพียงต้องการให้ผลิตผลจากงานเป็นตัวเชื่อมโยงหรือกระตุ้นอารมณ์กับผู้อ่านในโลกแห่งงานวิจัยเท่านั้น แต่ยังเป็นความต้องการในการตอบสนองความต้องการเชิงปรัชญาของตัวผู้วิจัยเอง (บนฐานแนวคิดแบบยุคหลังสมัยใหม่) ที่ต้องการรู้จักความเป็นตัวตนของตนเองและการสร้างความหมายให้กับชีวิตของตนเอง

อีกแขนงของอัตชาติพันธุ์วรรณนาที่มีความน่าสนใจ คือ อัตชาติพันธุ์วรรณนาที่ให้น้ำหนักความสำคัญกับเรื่องเล่าเชิงบรรยายส่วนบุคคลที่ให้คุณค่าการนำเสนอเกี่ยวกับวิถีทางการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคล ผู้วิจัยที่ผลิตผลงานในทิศทางนี้มักเรียกผลงานการศึกษาของตนเองว่า A personal narrative ซึ่งมักดำเนินเรื่องจากการตั้งคำถามอย่างลึกซึ้งต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง การใคร่ครวญพิจารณาชีวิตและการใช้ชีวิตอย่างมีความหมาย คุณค่าของการดำเนินชีวิตตนเอง ศีลธรรมประจำตัว ฯลฯ (Ellis & Borchner, 1994) ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าแรงขับเพื่อทำความเข้าใจความหมายหรือคุณค่าของชีวิตเป็นเหตุผลหลักสำคัญในการเลือกใช้ระเบียบวิธีเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนา ทั้งนี้อาจจะกล่าวได้ว่าการผลิตผลงานในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้วิจัยที่ต้องการต่อสู้ทางความคิดกับตนเองในเชิงปรัชญาของความเป็นมนุษย์และการดำเนินชีวิต

ในอีกแนวทางของการศึกษาวิจัยเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนา คือ การใช้ระเบียบวิธีวิจัยอัตชาติพันธุ์วรรณนา ภายหลังจากการศึกษาวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนา เพื่ออุดช่องว่างและเติมเต็มมวลประสบการณ์ความจริงระหว่างวัฒนธรรมที่ถูกศึกษาวิจัยและตัวผู้วิจัย ในการดำเนินงานเช่นนี้ผู้วิจัยมักจะเล่าเรื่องหรือถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่ได้รับผ่านมาจากผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัยก่อนหน้านี้ นักวิจัยจะบันทึกความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงระหว่างตนเองกับพื้นที่วัฒนธรรมวิจัย และศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบางอย่างในตนเองที่เกิดจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นในพื้นที่การศึกษาวิจัย ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่านี่คือการใช้อัตชาติพันธุ์วรรณนาในการค้นพื้นที่และความมีตัวตนในฐานะมนุษย์ผู้มีความรู้ที่นึกคิดให้กับตัวผู้วิจัยชาติพันธุ์วรรณนา ช่วยให้พวกเขาเข้าใจตนเองได้ดียิ่งขึ้นและสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับความหมายของชีวิตตนเองที่เชื่อมโยงกับบริบทวัฒนธรรมได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนมองว่าไม่ว่าจะผู้วิจัยจะเลือกวางการตั้งคำถามวิจัยในลักษณะใดก็ตาม หรือจะเป็นการให้คุณค่ากับความเป็นปัจเจกหรือสภาวะแวดล้อมมากกว่ากันก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่มีความเป็นอัตชาติพันธุ์วรรณนาและอาจกล่าวได้ว่าเป็นแก่นของกระบวนการวิจัย คือ เป็นความพยายามของนักวิจัยในการดึงช่วงเวลาแห่งประสบการณ์เฉพาะของตนเองผ่านข้ามกาลเวลา ที่เป็นประสบการณ์ที่เป็นจริงอยู่ในเวลาปัจจุบัน เดินทางมาจากความเป็นจริงในอดีตกาล และจะเป็นสิ่งกำหนดมุมมองเส้นทางความเป็นจริงแห่งอนาคต ซึ่งรวมตัวกันเป็นมวลสภาวะความจริงอยู่ในกาลปัจจุบันขณะ นักวิจัยจึงต้องจัดการแยกแยะเรื่องราวเหตุการณ์เพื่อสร้างความเชื่อมโยงให้กับชิ้นส่วนที่แตกแยกของชีวิต ให้เห็นถึงความต่อเนื่อง

ของเส้นเวลาชีวิต เห็นถึงความเข้าใจตัวตน (ตระหนักรู้ตัวตน) และเห็นถึงความสมบูรณ์ของชีวิตที่เราทุกคนในฐานะมนุษย์จะรู้สึกถึงได้ด้วยจิตใจและสัญชาตญาณความเป็นมนุษย์ (Crites, 1971)

การยอมรับ: สถานะของ “อัตชาติพันธุ์วรรณนา” ในแวดวงวิชาการ

แม้ว่าในปัจจุบันงานวิจัยแนวอัตชาติพันธุ์วรรณนาจะได้รับการยอมรับเพิ่มมากขึ้นในระดับสากล โดยเฉพาะในสาขาสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา ซึ่งให้ความสำคัญกับเสียงของผู้วิจัยในฐานะผู้มีประสบการณ์ตรงและมุ่งเน้นการถ่ายทอดประสบการณ์เชิงลึกที่หยั่งรากอยู่ในตัวตนของผู้วิจัยเอง หากแต่ในบริบทของประเทศไทยการยอมรับระเบียบวิธีดังกล่าวยังคงจำกัดอยู่ในวงแคบ ทั้งในระดับโครงสร้างทางวิชาการและภายในสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ที่ยังยึดโยงกับกรอบคิดแบบวิทยาศาสตร์นิยม ซึ่งเน้นความเป็นภววิสัยและความสามารถในการวางนัยทั่วไป

จากประสบการณ์ของผู้เขียนในฐานะนักวิจัยที่เลือกใช้งานวิจัยอัตชาติพันธุ์วรรณนาเป็นระเบียบวิธีหลักในการสร้างสรรค์ผลงานวิชาการของตนเอง พบว่าการดำเนินงานวิจัยในแนวทางนี้มักเผชิญกับสถานการณ์ที่ประหลาดและเต็มไปด้วยความรู้สึกกระอักกระอ่วนในหลายมิติ แม้สาขาวิชาที่ผู้เขียนสังกัดจะเปิดพื้นที่ให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการศึกษาประสบการณ์ส่วนตัวในฐานะองค์ความรู้ได้ในระดับหนึ่ง แต่อุปสรรคด้านการยอมรับในระดับโครงสร้างทางวิชาการยังคงเป็นความท้าทายอย่างมีนัยสำคัญ ตั้งแต่ขั้นตอนการเสนอหัวข้อ การจัดทำเค้าโครงงานวิจัย ไปจนถึงกระบวนการขอพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ล้วนต้องผ่านการปรับแก้หลายรอบ เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานที่คณะกรรมการประเมินจะยอมรับได้ในเชิงวิธีวิทยา โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความน่าเชื่อถือของข้อมูลและวิธีการตรวจสอบประสบการณ์เชิงลึกของผู้วิจัย ซึ่งไม่อาจแยกออกจากตนเองได้โดยเด็ดขาด

หนึ่งในคำถามสำคัญที่ผู้เขียนต้องตอบอย่างหนักแน่นในกระบวนการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ คืองานวิจัยอัตชาติพันธุ์วรรณนาที่ศึกษาจากประสบการณ์เฉพาะของผู้วิจัยเองนั้น “มีคุณค่า” และ “สร้างประโยชน์ต่อบุคคลอื่น” อย่างไร อีกทั้ง “จะทราบได้อย่างไรว่าประสบการณ์ที่ถ่ายทอดออกมาเป็นของจริง” ซึ่งล้วนเป็นคำถามที่สะท้อนความคาดหวังต่อมาตรฐานของ “ความจริง” และ “ประโยชน์” ที่ยังคงยึดโยงกับระเบียบวิธีวิจัยกระแสหลักท่ามกลางแรงกดดันเหล่านี้ผู้เขียนได้เลือกเดินบนแนวทางสายกลาง โดยไม่ได้ยึดถือเพียง

การถ่ายทอดประสบการณ์เฉพาะตนในเชิงเรื่องเล่าเท่านั้น หากแต่นำผลการศึกษาอัตชาติพันธุ์วรรณนาของตนเองมาใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการออกแบบหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้เชิงจิตวิญญาณในช่วงท้ายของการศึกษาวิจัย การเคลื่อนย้ายองค์ความรู้จากพื้นที่ภายในสู่พื้นที่ของการจัดการศึกษาเชิงปฏิบัติการในลักษณะนี้ ไม่เพียงช่วยเสริมสร้างความหมายทางวิชาการในระดับปัจเจก แต่ยังทำให้นักวิจัยที่ถือกำเนิดจากประสบการณ์ส่วนตนสามารถแปรเปลี่ยนเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าต่อผู้อื่น และส่งเสริมการยอมรับในฐานะงานวิจัยที่มีศักยภาพในการขยายขอบเขตความเข้าใจเกี่ยวกับตัวตน มนุษย์ และโลกทางจิตวิญญาณอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตามการยอมรับงานวิจัยแนวอัตชาติพันธุ์วรรณนาในประเทศไทยยังคงกระจุกตัวอยู่เพียงในบางพื้นที่ทางวิชาการ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือการพัฒนางานองค์ความรู้ในแวดวงจิตตปัญญาศึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งให้ความสำคัญกับการใช้ตนเองเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ (self as instrument) และเปิดพื้นที่ให้การถ่ายทอดประสบการณ์ส่วนตนกลายเป็นฐานข้อมูลในการสังเคราะห์ความเข้าใจเกี่ยวกับมิติภายในของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพที่มีความหมายระหว่างตนเองและโลกทางสังคม อาจกล่าวได้ว่าการยอมรับงานวิจัยในลักษณะนี้ยังคงจำกัดอยู่ในชุมชนวิชาการเฉพาะกลุ่มที่มีแนวโน้มเปิดรับกระบวนการค้นเชิงจิตวิญญาณและคุณค่าภายใน มากกว่าวิถีวิทยาแบบวิทยาศาสตร์กระแสหลัก ดังนั้นหากต้องการให้ระเบียบวิธีอัตชาติพันธุ์วรรณนาได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในวงวิชาการไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างพื้นที่ทั้งในระดับทฤษฎี การผลักดันเชิงนโยบายและการประเมินผลแบบสหวิทยา ที่สามารถรองรับความซับซ้อนและความหลากหลายขององค์ความรู้ที่ถือกำเนิดจากประสบการณ์มนุษย์โดยตรง

อุปสรรคสำคัญที่ยังขัดขวางการยอมรับระเบียบวิธีนี้ มักมีรากฐานจากแนวคิดแบบปฏิกิริยานิยมและแนวทางการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีกฎข้อแคลงใจสำคัญสองประการ ดังต่อไปนี้

1. ความสัจยี่ห้อของผู้เล่าเรื่อง ในฐานะ “ผู้เล่าเรื่อง” ผู้วิจัยสามารถบอกกับตนเองได้ว่าสิ่งที่เขียนเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นกับตนเอง เป็นประสบการณ์เฉพาะของตนเอง เป็นเหตุการณ์ที่ตนเองได้ประสบพบเจอ ผู้เล่าเรื่องย่อมมีความเชื่อมั่นในความสัจยี่ห้อจริงของตนในการถ่ายทอดเรื่องราว อย่างไรก็ตาม ด้วยความที่ผู้วิจัยมี “สิทธิ” “อำนาจ” และ “เสรีภาพ” ในการกำหนดโครงสร้างเนื้อหา ฉากทัศน์ และองค์ประกอบของเรื่องเล่า จึงทำให้เกิดข้อสงสัยตามมาว่าผู้อ่านจะเชื่อมั่นได้อย่างไรว่า เรื่องราวนั้นเป็นเรื่องจริง หรือเป็น

เพียงการสะท้อนข้อเท็จจริงทางปรากฏการณ์ของปัจเจก มิใช่การแต่งเรื่องขึ้นเพื่อสนองความต้องการเฉพาะตนของผู้เล่า (Ellis & Bochner, 2000)

2. ภาพมายาจากผู้เล่าเรื่อง เนื่องจากเรื่องเล่าในลักษณะนี้มีลักษณะคล้ายบทละครที่ได้รับการตกแต่งด้วยศาสตร์และศิลป์ให้มีความสวยงามทางภาษาและโครงสร้าง จึงเกิดความเคลงใจว่าอาจหลุดออกจากขอบเขตของการศึกษาวิจัยในแนวทางวิทยาศาสตร์ทางสังคม (Social Sciences) กลายเป็นข้อกังวลทางวิชาการต่อความน่าเชื่อถือและความแม่นยำของข้อมูลที่ได้รับการศึกษา

Ellis, Adams & Bochner (2011) เสนอว่าความคลางแคลงใจทั้งสองประการข้างต้นสามารถคลี่คลายได้ หากเข้าใจในสัมพันธภาพความเป็นมนุษย์ แม้งานวิจัยเชิงคุณภาพแบบดั้งเดิมจะได้รับการยอมรับและได้รับสถานะเป็นศาสตร์ที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ แต่ในทางปฏิบัติกลับตัดความเป็นมนุษย์ของนักวิจัยออกไป ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์หรือกลุ่มชายขอบ ล้วนได้รับอิทธิพลจากแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา ซึ่งมุ่งเข้าถึง “ความเป็น” ของบางสิ่งบางอย่างของมนุษย์ ผ่านการแสวงหาความจริงในชีวิตประจำวันของกลุ่มชน

ฉะนั้น การที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะ “คนใน” ซึ่งต้องเฝ้าศึกษาและสังเกต ย่อมทำให้รับรู้ความเป็นจริง ทั้งในเชิงประสบการณ์และในบริบทของพื้นที่วิจัย ซึ่งกระบวนการรับรู้ดังกล่าวของผู้วิจัยนั้นย่อมเชื่อมโยงกับความเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจ ความรู้สึก และจิตวิญญาณ สิ่งสำคัญในที่นี้จึงมิใช่การตกแต่งเรื่องราวหรือการสรรสร้างบทละคร แต่คือการจัดการกับความเป็นจริงของความรู้สึกที่เกิดขึ้น และสิ่งนี้เองคือจุดที่กำหนดพฤติกรรมและเป็นหัวใจที่น่าสนใจของผู้วิจัยที่เลือกใช้ระเบียบวิธีอัตชาติพันธุ์วรรณนา

ในอีกแง่หนึ่ง แนวทางที่จะช่วยสร้างหรือเพิ่มพูนความน่าเชื่อถือของผลการศึกษาในเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนา คือการใช้กระบวนการวิธีการเช่นเดียวกับงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยทั่วไป เช่นการพิสูจน์ข้อมูลด้วยการเปรียบเทียบและตรวจสอบความสอดคล้องกับแหล่งอื่น หรือที่เรียกกันว่า การตรวจสอบสามเส้า (triangulation) ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยเห็นปรากฏการณ์ทางสังคมในหลากหลายแง่มุมจากแหล่งข้อมูลเทียบเคียง อันอาจถูกมองข้ามในระหว่างการศึกษาตนเอง

อย่างไรก็ตาม แม้ความน่าเชื่อถือจะเป็นองค์ประกอบสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ แต่ก็ไม่ได้เท่ากับความเป็นจริงภายนอกหรือความเป็นจริงของบุคคลอื่น (Kachanov, 2000) กล่าวคือความน่าเชื่อถืออาจไม่ได้ตรงกับสิ่งที่ได้รับการยอมรับหรือรับรู้

ในบริบททางสังคมเสมอไป แต่ควรสอดคล้องกับความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นไปได้ภายในสังคมนั้น

ท้ายที่สุด แม้เราจะสามารถยืนยันความถูกต้องและความชอบธรรมของระเบียบวิธีอัตชาติพันธุ์วรรณนาด้วยหลักการคิดข้างต้นได้ แต่ก็ยังมีคำถามสำคัญที่ตามมา นั่นคือ แม้ประสบการณ์หรือสภาวะของปัจเจกที่ถูกศึกษาอาจไม่เคยมีใครวิจัยมาก่อน หรือเป็นปรากฏการณ์ใหม่ทางสังคม คำถามคือ “แล้วอย่างไรต่อ” นี่คือการตั้งคำถามถึง “คุณค่า” ของประสบการณ์อัตวิสัยที่ถูกตีแผ่ออกมา เพราะ “...ทุกถ้อยคำเรื่องเล่าเกี่ยวกับชีวิตของเรา จะไม่มีคุณค่าอะไรเลย จนกว่าเราจะสามารถเชื่อมโยงกับความเป็นจริง ซึ่งเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ภายนอก... เราเพียงต้องพยายามอธิบายความเป็นตัวตนให้ถูกต้องมากหรือน้อย” (Roux, 1997) คำถามนี้เองคือสิ่งที่นักวิจัยอัตชาติพันธุ์วรรณนาต้องตอบให้ได้ ทั้งต่อตนเอง และต่อผู้อ่านเช่นเดียวกับที่ผู้เขียนได้ประสบมา

คุณประโยชน์ของระเบียบวิธีวิจัยอัตชาติพันธุ์วรรณนา

โดยทั่วไปแล้ว เมื่อกล่าวถึงคุณประโยชน์ของการวิจัยเรามักจะถึงนึกผลลัพธ์จากงานวิจัยเป็นหลัก เพื่อนำไปแก้ไขปัญหหรือตอบโจทย์การวิจัยเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม อัตชาติพันธุ์วรรณนาได้ปรากฏหน้าที่ที่มากกว่านั้น เหตุว่าไม่ใช่เพียงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือวิจัยที่นำไปสู่ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์หรือปัญหาการวิจัยเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมืออันทรงพลังประการหนึ่งที่ช่วยให้ผู้วิจัยในฐานะมนุษย์เข้าใจสัมพันธ์ภาพที่ตนเองมีในระบบโครงสร้างทางสังคมแวดล้อมตนเอง ฉะนั้นในทางหนึ่งจึงนับเป็นเครื่องมือที่จะยังประโยชน์อย่างมากต่อนักการศึกษา นักสังคมสงเคราะห์ นักพัฒนาชุมชน กลุ่มคนทำงานเพื่อคนชายขอบ ฯลฯ ที่จำเป็นต้องเข้าใจความเป็นจริงของสังคมอย่างลึกซึ้ง

Chang (2008) เป็นหนึ่งบุคคลที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยอัตชาติพันธุ์วรรณนาในการนำเสนอสัมพันธ์ภาพของตนเองกับสังคมแวดล้อม จากประสบการณ์ครั้งนั้นเขาจึงได้นำเสนอคุณประโยชน์ของอัตชาติพันธุ์วรรณนาไว้ 3 ประการหลักดังต่อไปนี้

1) เป็นระเบียบวิธีวิจัยที่มีความเป็นมิตรสูงต่อผู้วิจัยและผู้อ่านงานวิจัย จากประสบการณ์ผู้เขียนทำให้เห็นด้วยกับความเห็นของ Chang ในประการดังกล่าวนี้ กล่าวคือ ระเบียบวิธีวิจัยมีความยืดหยุ่นสูงอาจจะเรียกได้ว่าไร้ขอบเขตในการวางยุทธวิธีวิจัย ผู้วิจัยมีสิทธิอำนาจเต็มในการกำหนดแนวทางการศึกษาวิจัยและการนำเสนอเรื่องราวของตนเอง ความอิสระนี้เองที่เป็นมิตรกับตัวผู้วิจัย ที่ไม่ถูกจำกัดด้วยกรอบระเบียบวิธี

ขณะเดียวกันงานวิจัยเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนาเป็นงานที่นำเสนอเรื่องราวชีวิตของบุคคล ประสบการณ์ของบุคคล จึงเป็นสิ่งที่ป็นธรรมชาติสามัญที่สามารถสัมผัสได้ด้วยความเป็นมนุษย์ป็นุชนทำให้เข้าถึงผู้อ่านได้ง่ายกว่างานเชิงวิชาการประเภทอื่น ๆ

2) เป็นระเบียบวิธีวิจัยที่มีศักยภาพในการสร้างความเข้าใจอย่างแท้จริงต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคมแวดล้อมอัตชาติพันธุ์วรรณนาเป็นเครื่องมือที่ช่วยก่อให้เกิดความเข้าใจต่อตนเองเป็นอย่างมาก การเล่าเรื่องไม่ใช่เพียงการเปิดเผยเรื่องราว แต่เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เล่าได้ย่นเวลาและพิจารณาใคร่ครวญสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตของตนเอง ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่ามีงานอัตชาติพันธุ์วรรณนาบางประเภทถูกถ่ายทอดในลักษณะเรื่องเล่าแห่งการสารภาพ เรื่องเล่าเชิงกระตุ้นอารมณ์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้คือคุณประโยชน์ของระเบียบวิธีวิจัยที่ช่วยให้ผู้วิจัยได้กลับไปสัมผัสห้วงเวลาของตนเองอีกครั้ง สัมผัสอารมณ์ของตนเองที่ผ่านมาและค่อย ๆ สร้างความเข้าใจอย่างใคร่ครวญ ในฐานะผู้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยจึงได้เห็นความเป็นจริงในข้อนี้เมื่อต้องค่อย ๆ เรียบเรียงเรื่องเล่าของตนเองออกมา ซึ่งช่วยให้เกิดการใคร่ครวญและสะท้อนภาพตนเองในอดีตด้วยความเป็นจริงของตนเองในปัจจุบันกาล การใคร่ครวญและการสะท้อนตนเองผ่านเรื่องเล่านี้เองที่กลายเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้ระเบียบวิธีวิจัยกลายเป็นเครื่องมือทรงประสิทธิภาพในการเข้าใจตนเอง

3) เป็นระเบียบวิธีวิจัยที่มีศักยภาพในการสร้างการเปลี่ยนแปลงต่อตนเองและผู้อื่น อัตชาติพันธุ์วรรณนาเป็นเครื่องมือที่เอื้อให้เกิดกระบวนการสะท้อนคิดสะท้อนตน เกิดการพิจารณาใคร่ครวญความเป็นของตัวตนในแต่ละมิติอย่างลึกซึ้ง ผลที่ตามคือความเข้าใจต่อสภาวะและความเป็นตัวตนของตนเองอย่างมีความหมาย ในกระบวนการขั้นตอนนี้เองที่ช่วยให้ผู้วิจัยได้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงบางอย่างในตนเอง อาทิ มุมมองที่มีต่อชีวิต การยอมรับตัวตน การโอบอุ้มความจริงสภาวะตนเองอย่างเข้าใจ ฯลฯ ซึ่งนำไปสู่การยอมรับความเป็นตัวตนของผู้อื่นอย่างเข้าใจมากยิ่งขึ้น (Florio-Ruane, 2001) อนึ่งการเปลี่ยนแปลงในอีกรูปแบบในแง่การเดินทางผ่านความเจ็บปวดหรือเรื่องราวขมขื่น ดังที่ได้กล่าวไว้ว่างานเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนาได้ถูกนำมาใช้เพื่อการบำบัดเยียวยาโดยเฉพาะปัญหาทางจิตใจ การใช้ระเบียบวิธีวิจัยจึงเป็นการเดินทางที่ค่อย ๆ กะเทาะเปลือกตนเองและสร้างความรู้ความเข้าใจต่อตนเองอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสภาวะจิตใจ

นอกจากนี้ จากประสบการณ์ของผู้เขียนเองพบว่าอัตชาติพันธุ์วรรณนาเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการนำไปสู่ความเข้าใจตนเองในมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทั้งในด้านอารมณ์ ความคิด ความเชื่อและคุณค่าที่ฝังแน่นในประสบการณ์ชีวิต อีกทั้งยังเอื้อให้เกิดการพินิจ

ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น ตลอดจนบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมอย่างมีวิจารณ์ญาณ ซึ่งเป็นความเข้าใจที่หาได้ยากจากการใช้ระเบียบวิธีวิจัยประเภทอื่น กล่าวโดยเปรียบเทียบเช่น การวิจัยตนเอง (self-study) มักมุ่งเน้นการสะท้อนคิดภายในที่จำกัดอยู่เพียงประสบการณ์ของผู้วิจัยเท่านั้น ในขณะที่ชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) เน้นการสำรวจและทำความเข้าใจชีวิตของผู้อื่นในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม กระนั้นก็ได้อัตชาติพันธุ์วรรณากลับเปิดพื้นที่ให้ทั้งสองมิติสามารถดำเนินไปพร้อมกัน กล่าวคือเป็นการศึกษา “ตนเองในฐานะผู้อื่น” และ “ผู้อื่นในตัวของตนเอง” อันนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ที่มีทั้งความลุ่มลึกภายในและความเชื่อมโยงกับโลกภายนอกอย่างมีพลวัต

โดยสรุปแล้วอรรถประโยชน์ของระเบียบวิธีวิจัยเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณาไม่ใช่เพียงเครื่องมือวิจัยที่นำไปสู่การแก้โจทย์ปัญหาวิจัยของตนเองเท่านั้น แต่ยังเป็นยานพาหนะที่นำผู้วิจัยเดินทางผ่านห้วงประสบการณ์ชีวิตของตนเองอย่างใคร่ครวญและไปสู่ปลายทางแห่งการเปลี่ยนแปลง

ข้อจำกัดของระเบียบวิธีวิจัยอัตชาติพันธุ์วรรณา

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ผ่านมาว่างานวิจัยบนระเบียบวิธีอัตชาติพันธุ์วรรณาเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้วิจัยใช้ความเป็นปัจเจกในฐานะมนุษย์ที่รุ่มรวยด้วยอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ใช้สะท้อนสภาวะของตนเองที่เชื่อมโยงกับบริบททางวัฒนธรรมภายนอก ไม่ว่าจะเป็นสังคมแวดล้อม จารีตวัฒนธรรม ชุมชนความเชื่อบริบททางการเมือง ฯลฯ เพื่อทำความเข้าใจกับประสบการณ์หรือปรากฏการณ์เฉพาะที่เกิดขึ้นกับตนเอง

แม้ว่าตัวระเบียบวิธีวิจัยจะมีคุณลักษณะเด่นอย่างการสร้างหรือมอบอำนาจให้ผู้วิจัยในการตั้งคำถามการวิจัยของตนเอง ค้นพื้นที่ในการปรากฏกาย การมีตัวตนในพื้นที่การวิจัย การกำหนดความรู้ความจริงผ่านประสบการณ์เฉพาะของตนเอง แต่กระนั้นคุณลักษณะเด่นเหล่านี้ก็กลายเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างข้อกังวลทางวิชาการ และกลายเป็นข้อจำกัดในการนำระเบียบวิธีมาใช้ทางวิชาการ ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1) ความเสี่ยงต่อสภาพจิตใจของผู้วิจัย (Risks) (Rogozin, 2015; Orbinati, 2015) ธรรมชาติของอัตชาติพันธุ์วรรณาคือการค้นพื้นที่แห่งความเป็นตัวตนให้แก่ผู้วิจัย อันเป็นการเปิดโอกาสให้ได้สำรวจปรากฏการณ์ทางสังคมบางอย่างผ่านประสบการณ์เฉพาะของตนเอง ในขณะเดียวกันลักษณะเช่นนี้ก็อาจกลายเป็นปัญหาเมื่อ

ผู้วิจัยจำเป็นต้องหันกลับมาเผชิญหน้าและอยู่ร่วมกับประสบการณ์ของตนเองอย่างลึกซึ้ง เพื่อพิจารณาและสะท้อนสภาวะภายในอย่างใคร่ครวญ อันนำไปสู่การรื้อฟื้นความทรงจำ หรือเหตุการณ์ที่อาจแฝงด้วยความเจ็บปวด ความโศกเศร้า ความผิดหวังหรือสภาวะทางอารมณ์อื่น ๆ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางจิตใจของผู้วิจัยได้โดยตรง ซึ่งจากประสบการณ์ของผู้เขียนเอง การดำเนินกระบวนการอัตชาติพันธุ์วรรณาในลักษณะดังกล่าว ก่อให้เกิดความตึงเครียดทั้งในระดับความคิดและอารมณ์อย่างเลี่ยงไม่ได้ การพาตนเองกลับไปสัมผัสเหตุการณ์ในอดีตซ้ำแล้วซ้ำเล่าเพื่อถอดบทเรียน ย่อมมีโอกาสมากขึ้นต่อสมดุลทางจิตใจอย่างมีนัยสำคัญ สิ่งทีกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญในการรับมือกับความเสียดแทงคือการฝึกฝนตนเองให้สามารถดำรงอยู่กับปัจจุบันขณะและตระหนักรู้ต่อสภาวะภายในที่กำลังปรากฏขึ้นในแต่ละขณะอย่างไม่ผลีผลาม ผู้เขียนพบว่าการเท่าทันอารมณ์ ความคิดของตนเองในระหว่างกระบวนการวิจัย ช่วยให้เราสามารถประเมินและจัดการกับสิ่งเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสมและทันทั่วทั้ง โดยวิธีการที่เอื้อต่อการบ่มเพาะภาวะดังกล่าว ได้แก่การภาวนา การพักวางจิตใจหรือแม้กระทั่งการเว้นระยะห่างจากการครุ่นคิดหรือทบทวนประสบการณ์ตนเองเป็นครั้งคราว วิธีการเหล่านี้ไม่ใช่การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับความจริงภายในตนเอง หากแต่เป็นการสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับตนเพื่อให้สามารถกลับเข้าไปสำรวจประสบการณ์เดิมได้อย่างสงบนิ่งและลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น ซึ่งในมุมมองของผู้เขียนสิ่งเหล่านี้มิได้เป็นเพียงกลไกรองรับความเสี่ยงทางจิตใจเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างวินัยแห่งการรับรู้ตนเองที่สำคัญในงานอัตชาติพันธุ์วรรณา

2) ความอคติ (Bias) (Ellis, Adams & Bochner, 2011) ด้วยธรรมชาติของระเบียบวิธีวิจัยที่ “ผู้วิจัย” และ “สิ่งที่ถูกศึกษาวิจัย” เป็นบุคคลเดียวกัน แม้จะแยกการทำงานออกเป็นสองสถานะแต่ปฏิเสธไม่ได้ว่ายังถือครองธรรมชาติเดียวกัน ฉะนั้นจึงอาจเป็นสาเหตุให้เกิดการแสดงออกเชิงอคติบางประการอย่างมีนัยยะสำคัญ อคติอาจเกิดขึ้นนับแต่กระบวนการเลือกสรรข้อมูล เช่น เป็นการหยิบเลือกตามความพึงพอใจ คัดข้อมูลบางส่วนออกตามสภาวะอารมณ์ หรือกระทั่งสร้างความหมายให้กับข้อมูลก็อาจเป็นไปตามอคติที่เกิดจากสภาวะอารมณ์บางประการของตัวผู้วิจัยเอง

ในมุมมองของผู้เขียนอคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยธรรมชาติของความเป็นมนุษย์และแทบไม่อาจหลีกเลี่ยงได้อย่างสิ้นเชิงในกระบวนการคิด การรับรู้หรือการแปลความหมายของประสบการณ์ ไม่ว่าจะปรากฏในระดับที่ชัดเจนหรือแฝงเร้น อย่างไรก็ตาม อัตชาติพันธุ์วรรณาในฐานะระเบียบวิธีวิจัยที่เน้นการใคร่ครวญและสะท้อนตนเอง กลับ

เปิดพื้นที่ให้นักวิจัยได้ฝึกฝน “การรู้เท่าทันตนเอง” (self-awareness) อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งนับเป็นกลไกสำคัญในการเฝ้าสังเกตอคติที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว ตลอดจนรับมือกับความเอนเอียงทางอารมณ์และความคิดได้อย่างมีสติ และจากประสบการณ์ของผู้เขียนเอง การฝึกเท่าทันอคติในบริบทของงานวิจัยประเภทนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการตรวจสอบท่าทีหรือการพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงการเตรียมตนในระดับจิตใจและอารมณ์ควบคู่กันไปด้วย ผู้เขียนพบว่า การภาวนา การฝึกสติ ตลอดจนการดำรงอยู่กับปัจจุบันขณะ เป็นวิธีการที่เอื้อต่อการสังเกตความเอนเอียงที่อาจกำลังก่อตัวขึ้นภายในจิตใจได้อย่างแยบคาย และที่สำคัญคือการสังเกตเช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นภายใต้การตัดสินตนเอง แต่เป็นการเปิดพื้นที่ให้ความเอนเอียงเหล่านั้นได้รับการพิจารณาอย่างอ่อนโยนและตรงไปตรงมา ด้วยเหตุนี้ความอคติจึงไม่ได้ถูกทำลายหรือกำจัดออกไปอย่างไร้คุณค่า หากแต่ได้รับการเท่าทันและนำมาใช้เป็นข้อมูลอันทรงคุณค่าที่ช่วยให้เข้าใจโครงสร้างภายในตนเองซึ่งมีบทบาทต่อการสร้างความหมายในงานวิจัยได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3) ความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ (Validity) ธรรมชาติของตัวระเบียบวิธีวิจัยมีความเป็นอัตวิสัยผนวกกับปรากฏการณ์หรือประสบการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะปัจเจกบุคคล ทำให้ยากต่อการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลโดยบุคคลอื่น ความน่าเชื่อถือของข้อมูลจึงขึ้นอยู่กับความสัตย์ซื่อของตัวผู้วิจัยและความจริงแท้ต่อตนเองเป็นสำคัญ (Ellis, Adams & Bochner, 2011) อย่างไรก็ตามจากประสบการณ์ของผู้เขียนหนึ่งในวิธีการตรวจสอบที่มีความเหมาะสมคือการใช้เทคนิค “สามเส้า” (triangulation) (Lincoln & Guba, 1985) ซึ่งผู้เขียนมองว่าเป็นหนึ่งกลไกสำคัญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงในเรื่องเล่าเชิงอัตชาติที่พันธุวัตรณารวมไปสร้างความหมายจากเรื่องเล่า วิธีการนี้เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีอัตชาติที่พันธุวัตรณาสามารถตรวจสอบและเทียบเคียงข้อมูลจากหลายแหล่ง อาทิ ความทรงจำส่วนตัว บันทึกภาคสนาม บันทึกส่วนตัว การสนทนากับเพื่อนร่วมงาน ตลอดจนการแลกเปลี่ยนกับบุคคลแวดล้อมหรือสมาชิกในชุมชนวัฒนธรรมเดียวกัน ซึ่งการเปรียบเทียบบังคับให้ไม่เพียงแต่ช่วยยืนยันความสอดคล้องของข้อมูล แต่ยังส่งเสริมให้ผู้วิจัยสามารถทบทวนท่าที ความเข้าใจและจุดยืนของตนเองได้อย่างรอบด้านและลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น

4) ความซับซ้อนของเรื่องเล่า (Complexity of narrative) งานอัตชาติที่พันธุวัตรณาไม่ใช่เพียงการบันทึกเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตส่วนตัวของผู้วิจัยอย่างตรงไปตรงมาเท่านั้น หากแต่เป็นการร้อยเรียงและลักทอประสบการณ์ส่วนตนเข้ากับบริบท

แวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม ระบบความเชื่อ ตลอดจนโครงสร้างทางการเมืองและอำนาจที่โอบล้อมชีวิตของผู้วิจัยอยู่ (Ellis, Adams & Bochner, 2011) ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างมิติเหล่านี้ส่งผลให้การเล่าเรื่องในงานอัตชาติพันธุ์วรรณนามีความหลากหลาย กลุ่มเล็กและท้าทายต่อการถ่ายทอดในเชิงเนื้อหา รูปแบบและน้ำเสียง ฉะนั้นผู้วิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีอัตชาติพันธุ์วรรณนาจำเป็นต้องอาศัยทั้งร่างกาย แรงใจและการหลอมรวมศาสตร์กับศิลป์ในการถ่ายทอดเรื่องเล่า เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงผู้อ่านเข้าสู่โลกของประสบการณ์นั้นได้อย่างมีพลัง หากเรื่องเล่าขาดการจัดวางโครงสร้างที่เหมาะสมหรือมีความซับซ้อนมากเกินไป ก็อาจส่งผลให้เนื้อหาขาดพลังในการสื่อสารและไม่สามารถเข้าถึงจิตใจของผู้อ่านได้อย่างแท้จริง

ผู้เขียนมองว่าหนึ่งในกระบวนการสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างทักษะในการถ่ายทอดเรื่องเล่าคือ การอ่านงานเขียนของนักอัตชาติพันธุ์วรรณนาคนอื่นอย่างสม่ำเสมอ ร่วมกับการฝึกเขียนเรื่องเล่าและการสะท้อนตนเองอยู่เป็นนิจ การฝึกฝนเช่นนี้ไม่เพียงส่งเสริมการจัดวางโครงสร้างของเรื่องเล่าอย่างมีระบบ หากยังช่วยให้สามารถพัฒนาภาษา น้ำเสียงและท่าทีที่เหมาะสมกับเนื้อหาที่ต้องการสื่อสาร นอกจากนี้หนึ่งในวิธีการที่ผู้เขียนใช้ในกระบวนการวิจัยของตนเองคือ การนำงานเขียนของตนเองไปให้เพื่อนร่วมงานอ่านแล้วสะท้อนผลกลับว่ารู้สึกอย่างไรเมื่อได้อ่าน ซึ่งไม่เพียงเป็นกระบวนการตรวจสอบการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังเปิดพื้นที่ให้ผู้เขียนได้ตระหนักถึงอารมณ์ ความหมายและผลกระทบที่เรื่องเล่าของตนมีต่อผู้อื่นอีกด้วย

5) การวางนัยทั่วไป (Generalization) ผลการศึกษาวิจัย ข้อค้นพบหรือผลลัพธ์สุดท้ายที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนามักเป็นสิ่งที่มีความเป็นอัตวิสัยอย่างสูง เป็นสิ่งธรรมชาติเฉพาะปัจเจกบุคคลที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างหยั่งรากลึกภายใน (Jerling, 2024) จึงอาจจะไม่สามารถนำมาใช้เป็นสรุปหรือตัวแทนในการสะท้อนประสบการณ์ของกลุ่มวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยอาศัยอยู่ ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องยากอย่างยิ่งยวดที่จะนำผลไปใช้เป็นการทั่วไปกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่น (Orbinati, 2015) อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมองว่าแม้ข้อค้นพบจากการวิจัยอัตชาติพันธุ์วรรณนาจะไม่สามารถนำไปวางนัยทั่วไปในความหมายแบบครอบคลุมเฉกเช่นผลการวิจัยเชิงสถิติ แต่เชื่อว่าจะปราศจากคุณค่าในทางวิชาการหรือทางสังคม ในทางกลับกันจุดแข็งของงานวิจัยแนวนี้คือการเปิดพื้นที่ให้ผู้อ่านได้เข้าถึง “ความจริงเชิงลึก” (deep truth) ของมนุษย์ที่ไม่สามารถทำให้เป็นรูปธรรมได้ผ่านตัวเลขเชิงสถิติหรือแบบสอบถาม (Bochner, 2000) ซึ่งเมื่อถ่ายทอดอย่างจริงแท้และมีพลัง

ทางการเล่าเรื่อง เรื่องเล่าของปัจเจกสามารถเชื่อมโยงให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจตนเอง หรือ กระทั่งสังคมที่ตนอยู่ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น ในทัศนะของผู้เขียนทางออกหนึ่งต่อข้อจำกัดด้านการวางนัยทั่วไป คือการเปลี่ยนเป้าหมายของงานวิจัยจาก “การอธิบายความจริงที่ใช้ได้กับคนหมู่มาก” ไปสู่ “การเชื่อเชิญให้ผู้อ่านเข้ามาตีความ ร่วมรู้สึกและไตร่ตรองร่วมกับผู้วิจัย” สิ่งที่สำคัญจึงไม่ใช่การสรุปผลเพื่อแทนตัวของกลุ่มคน แต่คือการเผยให้เห็นมิติของประสบการณ์มนุษย์ที่มักถูกละเลย โดยเฉพาะประสบการณ์ด้านใน เช่น ความเชื่อ ความหวัง ความปริแตกในชีวิตหรือความเป็นจริงเชิงจิตวิญญาณ ด้วยเหตุนี้แม้จะไม่สามารถอ้างอิงแบบสากลหรือใช้แทนบุคคลอื่นได้อย่างชัดเจน ผลการศึกษาจึงยังคงมีพลังในการวางนัยเชิงตีความ (interpretive generalization) ที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านนำไปใช้เป็นกรอบอ้างอิง (frame of reference) สำหรับเข้าใจตนเองหรือผู้อื่นในบริบทใกล้เคียงได้อย่างลึกซึ้ง

6) การยอมรับทางวิชาการ (Academic Acceptance) ระเบียบวิธีวิจัยแบบอัตตาธิปไตยวัฒนธรรมน่ายังคงถูกมองด้วยทัศนะที่เต็มไปด้วยความเคลือบแคลงสงสัย โดยเฉพาะในแวดวงวิชาการกระแสหลักซึ่งให้คุณค่ากับความเป็นภววิสัย (objectivity) และผลลัพธ์เชิงประจักษ์ (empirical evidence) เป็นสำคัญ แนวทางเช่นนี้มักไม่เปิดพื้นที่ให้กับงานวิจัยที่ผู้วิจัยและสิ่งที่ถูกวิจัยคือบุคคลคนเดียวกัน ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ต้องอาศัยประสบการณ์ ความรู้สึกและการตีความของปัจเจกบุคคลเป็นหลัก (Van Maanen, 1988; Ellis & Bochner, 2000) ผู้เขียนมองว่าความไม่คุ้นชินต่อการทำงานวิจัยในลักษณะนี้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการยอมรับ โดยเฉพาะในบริบทที่ยังยึดโยงกับกรอบวิธีวิทยาแบบดั้งเดิม ความแปลกแยกระหว่างบทบาท "ผู้วิจัย" กับ "สิ่งที่ถูกวิจัย" ที่หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว เป็นประเด็นท้าทายที่มักนำไปสู่การตั้งคำถามเชิงวิชาการเกี่ยวกับความถูกต้องของกระบวนการวิจัย อย่างไรก็ตามโลกวิชาการร่วมสมัยได้เปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางระเบียบวิธีมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้งานวิจัยแนวอัตตาธิปไตยวัฒนธรรมน่าย ค่อย ๆ ปรากฏตัวในฐานะเครื่องมือที่สามารถเข้าถึงความรู้บางประเภทที่ระเบียบวิธีแบบอื่นไม่สามารถเข้าถึงได้ เช่น ความจริงเชิงจิตวิญญาณ หรือความจริงร่วมทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน

ผู้เขียนมองว่าสิ่งสำคัญที่ทำให้งานวิจัยอัตตาธิปไตยวัฒนธรรมน่ายได้รับการยอมรับมากขึ้น คือความสามารถในการเชื่อมโยงผู้อ่านให้เข้าถึงความเป็นจริงทางอารมณ์ ความรู้สึกและความเข้าใจภายใน ซึ่งไม่อาจวัดหรือจำลองได้ด้วยกระบวนการวิจัยเชิง

ปริมาณ ความซื่อตรงต่อประสบการณ์ ความกล้าหาญในการเปิดเผยตนเอง และความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องเล่าอย่างมีศิลปะ คือหัวใจสำคัญของการสร้างคุณค่าทางวิชาการในแนวทางนี้ โดยจากประสบการณ์ของผู้เขียนเองในฐานะนักหลักสูตรและการสอน การศึกษาปรากฏการณ์เชิงปัจเจกผ่านอัตชาติพันธุ์วรรณนาได้กลายมาเป็นจุดตั้งต้นของการออกแบบหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ในบริบทวิชาชีพ เพื่อเปลี่ยนประสบการณ์เฉพาะของตนเองให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าสำหรับผู้อื่น เป็นการขยายผลจากความเข้าใจตนเองสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชนวิชาชีพและสังคมวงกว้าง

ข้อพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัย

การศึกษาวิจัยเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนานั้น แม้ว่าจะมุ่งเน้นที่ตัวผู้วิจัยเองเป็นตัวละครหลักในการสร้างเรื่องเล่าและการสะท้อนประสบการณ์เฉพาะตัว แต่กระนั้นการดำเนินงานในลักษณะนี้ยังคงต้องพิจารณาถึงจริยธรรมในการวิจัย (Ethics of the Self) อย่างรอบคอบและละเอียดถี่ถ้วน เนื่องจากงานวิจัยในลักษณะนี้มีลักษณะเฉพาะที่ผู้วิจัยต้องเปิดเผยตัวตนของตนเองผ่านเรื่องเล่าที่สะท้อนถึงความรู้สึก ความคิดและประสบการณ์ส่วนตัว ซึ่งสามารถมีทั้งผลกระทบในทางบวกและทางลบต่อผู้วิจัย (Ellis, Adams & Bochner, 2011) เนื่องจากงานวิจัยเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนาจะเกี่ยวข้องกับการเปิดเผย “ความเป็นตัวตน” ของผู้วิจัยอย่างชัดเจน จึงอาจนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์จากสาธารณะเกี่ยวกับมุมมองหรือความคิดเห็นที่สะท้อนผ่านงานวิจัย

การเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและการสะท้อนถึงอารมณ์หรือประสบการณ์ที่มีความหมายส่วนตัวนั้นถือเป็นสิ่งที่ท้าทายทางจริยธรรมสำหรับผู้วิจัย ผู้วิจัยจำเป็นต้องมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับ “ความเสี่ยง” ที่อาจเกิดขึ้นจากการเผยแพร่เรื่องราวส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นการเสี่ยงในด้านการเสียชื่อเสียง การเสื่อมเสียความน่าเชื่อถือในแวดวงวิชาการหรือการกระทบต่อความสัมพันธ์ในชุมชนที่อาศัยอยู่ ในแง่นี้ผู้วิจัยจึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบถึงขอบเขตในการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและการแบ่งปันประสบการณ์ โดยอาจต้องทบทวนถึงระดับของความเสียหายที่สามารถยอมรับได้เพื่อลดผลกระทบต่อชีวิตส่วนตัวและการดำเนินชีวิตในทางปฏิบัติการสำรวจตัวเองและการตั้งคำถามกับความพร้อมที่จะรับความเสี่ยงนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยต้องทำอย่างใกล้ชิด

อีกแง่มุมที่ผู้วิจัยต้องคำนึงถึงคือความสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนา แม้ว่าการศึกษานั้นจะไปสู่ประสบการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัย แต่ในบางกรณีอาจมีการนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลหรือกลุ่มอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับผู้วิจัย เช่น สมาชิกในครอบครัว เพื่อนหรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในบริบททางสังคมหรือวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยศึกษาด้วย การเปิดเผยข้อมูลเหล่านี้อาจก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในด้านการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของบุคคลอื่นหรือการทำให้บุคคลเหล่านั้นตกอยู่ในความเสี่ยงจากการเปิดเผยในงานวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องพิจารณาอย่างละเอียดถึงวิธีการนำเสนอเรื่องเล่าเพื่อไม่ให้กระทบต่อบุคคลอื่น และควรให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิและความเป็นส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย (Ellis & Bochner, 2000) หากจำเป็นต้องกล่าวถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างเลี่ยงไม่ได้ การได้รับความยินยอมจากบุคคลที่ถูกนำเสนอในงานวิจัยและการรักษาความลับของข้อมูลส่วนตัวเป็นเรื่องที่สำคัญเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการวิจัย

นอกจากนี้ ความซื่อสัตย์และความจริงแท้ (Integrity and Authenticity) ต่อนิยามและความเป็นตัวตนของผู้วิจัยเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการทำงานวิจัยเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนา หากการนำเสนอเรื่องเล่าขาดจากความซื่อสัตย์หรือการบิดเบือนความจริงเพื่อให้สอดคล้องกับผลลัพธ์ที่คาดหวังหรือมีอิทธิพลจากภายนอก งานวิจัยดังกล่าวจะขาดความหมายและประโยชน์ในทางวิชาการและต่อการตระหนักรู้ของผู้วิจัยเอง การรักษาความจริงแท้ในเรื่องเล่าจึงไม่เพียงแต่เป็นหลักการทางจริยธรรม แต่ยังเป็นหัวใจสำคัญในการทำให้การศึกษานั้นมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ในแง่ของการขยายขอบเขตความเข้าใจเกี่ยวกับตัวตนและบริบททางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองที่เกี่ยวข้อง หากไม่มีความซื่อสัตย์ในงานวิจัย ผลการวิจัยอาจกลายเป็นเพียงบทละครที่ประดิษฐ์ขึ้นจากการสร้างสรรค์จินตนาการแทนที่จะเป็นการสะท้อนประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตของผู้วิจัย ซึ่งจะทำให้การวิจัยนั้นไร้ประโยชน์และไม่สามารถนำมาใช้เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ในแวดวงวิชาการได้

ในทัศนะของผู้เขียนความจริงแท้ไม่ใช่เพียงหลักจริยธรรม แต่คือหัวใจของงานอัตชาติพันธุ์วรรณนา เพราะการศึกษานั้นไม่ใช่เพื่อสร้าง “ภาพ” หรือ “เรื่องราวที่สมบูรณ์แบบ” แต่เพื่อเผยให้เห็นกระบวนการของความเป็นมนุษย์ในทุกมิติ ทั้งความเปราะบาง ความกลัว ความรัก ความเกลียด ความอิจฉาริษยา ความลัทธิเสงสัยหรือแม้แต่ความคลุมเครือที่ดำรงอยู่ภายใน เมื่อผู้วิจัยกล้าถอดบทบาททางสังคมลงชั่วคราวเพื่อหลุดจาก

ความเป็นมนุษย์คนหนึ่งอย่างเปิดเผย การศึกษานั้นจึงจะสามารถส่งต่อความรู้สึกและความเข้าใจอันลึกซึ้งไปยังผู้อ่านได้ ซึ่งตามที่คุณเขียนได้กล่าวไปแล้วในประเด็นข้อจำกัดของระเบียบวิธีว่า สิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้สามารถตรวจสอบความซื่อสัตย์และความจริงแท้ของตนเองได้ คือการแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่นในชุมชนวัฒนธรรมเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เพราะการสะท้อนกลับจากผู้ที่เราสนใจบริบทเดียวกัน ไม่เพียงแต่จะช่วยให้มองเห็นมุมที่ตนเองอาจมองข้ามไป แต่ยังเป็นกระบวนการทางสังคมที่ช่วยยืนยันหรือท้าทายความจริงภายในอย่างอ่อนโยนและสร้างสรรค์ ทั้งนี้ไม่ใช่เพื่อให้ผู้วิจัยอัตตาธิพัตน์สุวรรณาเปลี่ยนแปลงเนื้อหาให้เป็นที่ยอมรับ แต่เพื่อเป็นอีกกลไกหนึ่งในการยึดโยงเรื่องเล่ากลับสู่ความจริงแท้ที่มีชีวิตอยู่จริงในความทรงจำและจิตใจของผู้วิจัยอัตตาธิพัตน์สุวรรณาเอง

บทส่งท้าย

งานเขียนฉบับนี้เป็นการนำเสนอเพียงส่วนหนึ่งของระเบียบวิธีวิจัยเชิงอัตตาธิพัตน์สุวรรณา ที่สะท้อนผ่านมุมมองและประสบการณ์ของผู้เขียนในฐานะนักวิจัยที่เลือกใช้ระเบียบวิธีนี้ในการศึกษาวิจัยของตนเอง ประสบการณ์ส่วนตัวในฐานะนักวิจัยที่ได้เลือกใช้งานวิจัยเชิงอัตตาธิพัตน์สุวรรณานี้ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างความเข้าใจในประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เขียนเองเท่านั้น แต่ยังทำให้ผู้เขียนสามารถสะท้อนถึงความท้าทายและคำถามที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีดังกล่าว ซึ่งยังคงเป็นที่ถกเถียงทั้งในแง่ของการยอมรับทางวิชาการและการประยุกต์ใช้ในสภาพแวดล้อมทางวิชาการไทยที่มีข้อจำกัดในบางแง่มุม แม้ว่าระเบียบวิธีนี้จะยังอยู่ในกระบวนการพัฒนาและยังไม่ได้ได้รับการยอมรับในระดับที่เทียบเท่ากับระเบียบวิธีวิจัยแบบดั้งเดิม เช่น การวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพที่มีพื้นฐานทางทฤษฎีและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน แต่ความโดดเด่นของอัตตาธิพัตน์สุวรรณาคือการยอมรับในความเป็นอัตวิสัยที่ไม่เพียงแต่เน้นการสังเกตและการวิเคราะห์ แต่ยังให้ความสำคัญกับการสะท้อนความเป็นตัวตนของผู้วิจัยเองในกระบวนการวิจัย

ความเป็นอัตวิสัยในงานวิจัยเชิงอัตตาธิพัตน์สุวรรณาเป็นสิ่งที่ทำให้ระเบียบวิธีนี้มีความโดดเด่นและแตกต่างจากการวิจัยในรูปแบบอื่นๆ โดยเฉพาะการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการสะท้อนและการสำรวจประสบการณ์ส่วนบุคคล ซึ่งแต่ละคนจะมีแนวทางในการนำเสนอและแสดงออกที่แตกต่างกันไป การเลือกใช้วิธีการนี้จึงไม่ได้มีจุดประสงค์เดียว ผู้วิจัยบางคนอาจเลือกที่จะใช้วิธีนี้เพื่อแปลงเสียงที่เคยถูกกดทับหรือถูกมองข้าม บางคนอาจต้องการบอกเล่าถึงเส้นทางของการค้นพบตนเองที่ซับซ้อนและท้าทาย ขณะที่บางคนอาจใช้

มันเป็นเครื่องมือในการบำบัดหรือเยียวยาอารมณ์และจิตใจจากประสบการณ์ชีวิตที่หนักหน่วง หรือแม้กระทั่งการใช้มันในการแบ่งปันประสบการณ์ที่ลึกซึ้งเพื่อให้ผู้อื่นได้รับรู้ ในทุกรูปแบบของการนำเสนอ ประสบการณ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นข้อมูลที่สำคัญทางวิชาการ แต่ยังเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้สำรวจและทำความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองและบริบทของตนในมิติต่างๆ ทั้งในระดับบุคคลและสังคม

แม้ว่าระเบียบวิธีอัตชาติพันธุ์วรรณนาจะยังคงเป็นที่ถกเถียงในเชิงวิชาการ โดยเฉพาะในแวดวงวิจัยที่เน้นความเป็นภววิสัยและความน่าเชื่อถือที่ตรวจสอบได้จากแหล่งข้อมูลภายนอก แต่สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ คือมันเปิดโอกาสให้กับเสียงของนักวิจัยในฐานะปัจเจกบุคคลได้แสดงออก ซึ่งเป็นการก่อให้เกิดความเท่าเทียมในพื้นที่ทางวิชาการ อัตชาติพันธุ์วรรณนาไม่ได้เป็นแค่การถ่ายทอดข้อมูลหรือข้อเท็จจริง แต่เป็นการสะท้อนตัวตนของผู้วิจัยเองในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีอารมณ์ ความคิดและประสบการณ์ที่มีค่าต่อโลกภายนอก ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่สะท้อนปัญหา ความท้าทายและความสวยงามของการใช้ชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมที่เฉพาะเจาะจง

ผู้เขียนเชื่อมั่นว่าในแต่ละชีวิตของมนุษย์ล้วนมีเรื่องราวที่มีคุณค่าและความหมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวที่ถูกบอกเล่าหลายครั้งจนกลายเป็นความทรงจำที่สะท้อนความเป็นตัวตนหรือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เคยเป็นจุดเปลี่ยนในชีวิต หลายเรื่องราวเหล่านี้อาจถูกมองข้ามในฐานะข้อมูลที่ไม่สำคัญทางวิชาการ แต่จริง ๆ แล้วสิ่งเหล่านั้นล้วนมีศักยภาพในการกลายเป็นองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งที่สามารถให้ความรู้ลึกและความเข้าใจในระดับที่คนอื่น ๆ ยังไม่เคยสัมผัส การใช้ระเบียบวิธีอัตชาติพันธุ์วรรณนาจึงเป็นเครื่องมือที่มีพลังในการเปลี่ยนแปลงวิธีที่เรามองประสบการณ์และการตีความความหมายในชีวิตของเราเอง และเป็นเครื่องมือที่ทำให้เราไม่ต้องรอให้ใครมองเห็นคุณค่าของประสบการณ์เหล่านั้น แต่เป็นการที่เรากำหนดความหมายให้กับมันด้วยตัวเอง

สุดท้ายแล้วนั้นอัตชาติพันธุ์วรรณนาจึงเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงตัวตนและเสียงของตนเอง ไม่ว่าคุณจะเป็นใคร อยู่ที่ไหนหรือมีประสบการณ์ชีวิตอย่างไร ทุกเรื่องราวของคุณมีคุณค่าและสามารถแปรเปลี่ยนเป็นองค์ความรู้ที่นำไปสู่การเปิดโลกของการเข้าใจมนุษย์และสังคมในมุมมองที่กว้างขวางขึ้น การศึกษาผ่านอัตชาติพันธุ์วรรณนาจึงเป็นดังสะพานเชื่อมโยงเสียงเหล่านั้นไปยังพื้นที่แห่งการตระหนักรู้ทางวิชาการที่มีความหมายและประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ในเชิงลึกต่อไป

References

- Atkinson, P. (1997). Narrative turn in a blind alley? *Qualitative Health Research*, 7(3), 325–344. <https://doi.org/10.1177/104973239700700302>
- Chang, H. (2005). Self-narratives for Christian multicultural educators: A pathway to understanding self and others. *A Journal of the International Community of Christians in Teacher Education*, 1(1). Retrieved March 10, 2025, from <https://www.researchgate.net/publication/238086361>
- Chang, H. (2008). *Autoethnography as method*. Walnut Creek, CA: Left Coast Press. https://www.academia.edu/1244871/Autoethnography_as_method
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2nd ed.). Sage Publications.
- Crites, S. (1971). The narrative quality of experience. *Journal of the American Academy of Religion*, 39(2), 291–311.
- Ellis, C., & Bochner, A. P. (1994). Autoethnography, personal narrative, reflexivity. In N. Denzin & Y. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 173–189). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ellis, C., & Bochner, A. P. (2000). Autoethnography, personal narrative, reflexivity: Researcher as subject. In N. Denzin & Y. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (2nd ed., pp. 733–768). London: Sage.
- Ellis, C., Adams, T. E., & Bochner, A. P. (2011). Autoethnography: An overview. *Historical Social Research / Historische Sozialforschung*, 36(4), 273–290. <http://www.jstor.org/stable/23032294>
- Florio-Ruane, S. (2001). *Teacher education and the cultural imagination*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Frank, A. W. (1995). *The wounded storyteller: Body, illness, and ethics*. Chicago: University of Chicago Press.
- Jackson, M. (1995). *At home in the world*. Durham, NC: Duke University Press.

- Jerling, P. (2024). My journey of personal transformation: An autoethnographic perspective on the meaning I ascribe to my lived experiences of music and imagery (MI) training during the COVID-19 pandemic. *Religions*, 15(1), 46. <https://doi.org/10.3390/rel15010046>
- Kachanov, U. (2000). *Nashalo sociologi* [In Russian]. SPb: Aleyja.
- Mukdawijitra, Y. (2005). *Reading "community culture": Rhetoric and politics of ethnography in the community culture approach* [In Thai]. Bangkok: Fah Diew Kan.
- Orbinati, A. G. (2015). *Spirituality and learning: An exploration into the understanding of spirituality in adult education* (Graduate thesis, Graduate College). <https://cornerstone.lib.mnsu.edu/etds/450/>
- Raktangam, H. (2022). *Self and the other(ed): Narratives from the field of art therapist* [In Thai]. Nakhon Pathom: Center for Contemplative Education, Mahidol University.
- Rogozin, D. M. (2015). *Kak rabotajet avtoetnografija?* [How does autoethnography work?] [In Russian]. *Sociologicheskije obozrenije*, 14(1), 224–273. Retrieved March 10, 2025, from <https://cfjournal.hse.ru/index.php/sociologica/article/view/85>